

ព្រះរាជាណាចក្រ
កម្ពុជា

បច្ចនាវី

BULLETIN METHEAVY

ច្បាប់ថ្ងៃប្រចាំពីរម៉ោងទី២ កញ្ចប់-កញ្ចប់ ឆ្នាំ២០០៤ លេខ ២

យុត្តិធម៌

JUSTICE

និង

AND

ទ្វាយ

LAW

គោលក្លោមបេស់គណៈបេជ្ជាណ នៃក្រសួងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

អាសយដ្ឋាន ផ្លូវលេខ ៩០-៩១ ផ្លូវ ១៨០ សង្កាត់បឹងកំង ខណ្ឌដូនពេញ រាជធានីភ្នំពេញ
ទូរសព្ទ / ទូរសព្ទលេខ : (៨៨៤-២៣) ៧២ ៣៩ ៨៤

មាតិកា

ទំព័រ

លិខិតពីប្រធាននគរមេដ្ឋាន

i

ក. អគ្គបទវិភាគផ្ទៃកញ្ចប់

១. ច្បាប់អនុរាជតិ

អ្នកណាជាម្មាស់លើប្រធាននគរមេដ្ឋាន..... ១

២. ប្រព័ន្ធប្រជាប់នៃប្រធែសកម្មជាតិ

ប្រវត្តិសាស្សន់ប្រព័ន្ធប្រជាប់ខ្លួន (ត)..... ៣៥

៣. ច្បាប់សាធារណៈ

ការសិក្សាប្រជាប់ឡើងច្បាប់ទាក់ទងនឹងនិតិវិធីប្រប្រឈម..... ៧៩

៤. ច្បាប់ទាក់ទងនឹងហិរញ្ញវត្ថុ

ពន្លាការអាជីវកម្មនៃកម្ពុជា .....

៥៥

៥. ច្បាប់ទាក់ទងនឹងពាណិជ្ជកម្ម

សេវាករូបនិយកម្មពាណិជ្ជកម្មនឹងសមភាពចេនខ្មែរ .....

១៣១

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈកម្មផ្ទៃកញ្ចប់ពាណិជ្ជកម្ម .....

១៥១

៦. ច្បាប់ទាក់ទងនឹងវិជ្ជាជីវៈច្បាប់

ទំនាក់ទំនងរវាងមេដ្ឋានី ថ្វីក្រម និងព្រះរាជាណាច្នា .....

១៥៥

៧. សិទ្ធិកុមារ

ពលកម្មកុមារកុងវិស័យសិប្បកម្មឡើង..... ១៥១

៨. សកម្មភាពរបស់គណៈមេដ្ឋានីក្នុងត្រីមាសទី ៣ កភ្នោះ-កញ្ញា

៩. សកម្មភាពរបស់គណៈមេដ្ឋានីក្នុងត្រីមាសទី ៣ កភ្នោះ-កញ្ញា..... ១៥៥

អ្នកជាតាំងមាស់ខែីត្រាសាខ្មោះទិន្នន័យ?

-ជំរុញរសវិន្ទុរ-

*
ដោយទួច បុរាណ

៩. លេខភ្លើងផ្ទឹម

បញ្ហាកម្ពុជាឌីលីប្រាសាទព្រះវិហារ^១ ដែលត្រូវបានដោះស្រាយរួចហើយដោយតុលាការយុត្តិធម៌អនុរាជាតិ (ត.យ.អ) នៅថ្ងៃទី១៩ខែមេស៊ា ឆ្នឺម្រៀបចាប់ពីការបស់យុទ្ធសាស្ត្រ ។ នៅថ្ងៃទី ១៥ ខែកញ្ញា ២០០៨ កងម្នាម៉ាងប្រជាប់ អាកុងដែលការងារបានបញ្ចប់ដោយតាមរយៈប្រព័ន្ធបានការងារតាំងទីនេះមក ។ នៅថ្ងៃទី ០៣ ខែតុលា ២០០៨ ការបែងចិត្តការងាររវាងកងម្នាម៉ាងនៃខ្លួននិងថែកពេទ្ធបិកនៃឯងជោគជ័យនៅជួរព្រះបាសាទព្រះវិហារ ។ ស្ថានការណីរៀបចំឡើងតិចបំផែន^២ ។

^១ អ្នកទទួលជាមេធាវិនិយត្តការកំពុងនៃរដ្ឋបាលរាជប្រាជ្ញិស្សន៍ ជាសមាជិកនៃពណ៌ះមេធាវិនិយត្តការកំពុងក្រកម្ពុជាតាំងអ្នកជាតិ និងជាតិ នូវបានការពារពីការក្រោងដែកប្រឈរតិន្នន័យកំពុងក្រកម្ពុជាតាំងអ្នកជាតិ នូវកម្ពុជា ។

^២ សំរាប់ការពិភាក្សាដែកប្រឈរតិន្នន័យកំពុងក្រកម្ពុជាតាំងអ្នកជាតិ Charles Spinks, *The Khmer Temple of Prah Vihar*, The Australian National University, (1959); John Black, "The Loftier Sanctuary of Khao Phra Vivar", *The Journal of Siam Society*, XLIV, Pt 1, (April 1956), 1-33. Etienne Aymonier, *Khmer Heritage in Thailand, White Lotus*, (orig. 1901) (translated and printed in 1999) 241-257.

^៣ អតិថជនករ Raoul Jennar, "The Truth of Trust and Confidence shall be verified" 22 October 2008: <http://msnfvk.com/documentations.htm>. នៅថ្ងៃទី ១៣ កុម្ភ: ២០០៨ កងម្នាម៉ាងដែលបានការងារប្រជាប់ និងបានការងារប្រជាប់ដោយតុលាការយុត្តិធម៌អនុរាជាតិ នៅថ្ងៃទី ១៧ កុម្ភ: ២០០៨ ។ "ថែកពេទ្ធបិកនៃឯងជោគជ័យនៅជួរព្រះបាសាទព្រះវិហារ" និងការស្នើការណា ១៣ កុម្ភ: ២០០៨ ។ "ថែកពេទ្ធបិកនៃឯងជោគជ័យនៅជួរព្រះបាសាទព្រះវិហារ" និងការស្នើការណា ១៤ កុម្ភ: ២០០៨ ។ "ថែកពេទ្ធបិកនៃឯងជោគជ័យនៅជួរព្រះបាសាទព្រះវិហារ" និងការស្នើការណា ១៥ កុម្ភ: ២០០៨ ។ Nopporn Wong-Anan, "Thai, Cambodian PMs meet as border tension eases", Reuters, 27 February 2009.

ច្បាប់អនុជាតិ

ដម្រោះដែនដើរតាំបន់ប្រជាសាខាប្រព័ន្ធនឹងប្រជាមានជាប់យុរាលង់មកបើយ។ នៅខេត្តលាងៅទៅក្នុងប្រជាមិនបានដាក់ដីរវាងប្រទេសទាំងពីរមក កម្ពុជាក់ចាប់ដាក់ពាណិជ្ជកម្មប្រទេសដៃថ្ងៃព.ស.២០១៦ នៅក្នុងបណ្តឹងនេះ ព.ស.២០១៦ អាជារសំបុរាណកម្ពុជាឌីជីជាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរជូនិញ្ញី កំណត់ថាប្រជាសាខាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរជូនិញ្ញី ស្ថិតនៅក្នុងរង្វ៊ងដែនដើរកម្ពុជា³។

តម្លៃរវៈប្រទេសដែនដើរកំពុងអេអាយុតាត.ស.អមិនបានសំរចកំណត់ព្រំដែនដើរគោរព ហើយកំពុងបានកំណត់ពីទីកន្លែងព្រំដែនដើរដែរ ដូច្នេះការកំណត់ព្រំដែនដើរនឹងត្រូវធ្វើឡើងតាមច្បាប់អនុជាតិ⁴។

អនុបទនេះធ្វើឡើកណ៍ថាការពិត ព.ស.២០១៦ ពិតជាបានដោះស្រាយបញ្ជាផ្រំដែនដើរក្នុងហើយ កន្លែងនៃព្រំដែនកំណត់បានកំណត់រួចហើយដែរ។

៤. សាលក្រមនៃគុណភាពយុត្តិធម៌អនុជាតិ

ប្រជាសាខាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរជូនិញ្ញីដែលបានកំណត់ឡើងព្រំដែនដើររវាងប្រទេសដែនដើរកម្ពុជា។ នៅថ្ងៃទី ៣៣ កុម្ភៈ ១៩០៤ ប្រទេសបានកំណត់ឡើងប្រជាសាខាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរជូនិញ្ញី (កម្ពុជាបាលនោះនៅក្រោមអាណាពាណាពាណាបាលបានកំណត់ឡើង) និងសៀវភៅ បានចុះសញ្ញាណ⁵ ដែលចែងនៅក្នុងមាត្រាធិទេសជាតិនៃសញ្ញាណនេះចំងារ ព្រំដែនដើរតាមខ្សោយចំកួតិក

³ សេចក្តីសង្ខេបជាថ្នូរការនៃសាលក្រមចុះថ្ងៃទី ៣ មិថុនា ១៩៦២ ឬណីមិនទាក់ទងនឹងប្រជាសាខាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរ (អនុសេចក្តី)។ សាលក្រម ថ្ងៃទី ៣ មិថុនា ១៩៦២ មាននៅក្នុងវិបសាយ <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?sum=284&code=ct&p1=3&p2=3&case=45&k=46&p3=5>> (មិថុនប្រព័ន្ធទី ១២ មករា ២០០៨)

និងចំពោះសេចក្តីសំរចទាំងមូលហើយប្រជាសាខាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរ (ប្រទេសកម្ពុជាមួយនឹងប្រទេសថែរ) ចូរមិន ICJ Reports (Merits) ICJ Reports (1962) 6 ("ICJ Report (Merits) hereafter"); 56(4) American Journal of International Law (Oct 1962), 1033-1053.

⁴ ដូចត្រាត្រង់ពី ពាណ. ថ្ងៃក "The Preah Vihear Temple Case" នៅក្នុងអិកូបាបស់អាប់ឱុលបញ្ជាប្រាក់ នាមមេត Cambodia and the United Nations: Comparative Foreign Policies Under Four Regimes, និកូបុទ្ធបណ្តិត សាកលវិទ្យាល័យមិនិត្តន៍ ២៧៨ (១៩៨០)។

⁵ លិខិតចុះថ្ងៃទី១១ កុម្ភៈ ២០០៨ របស់ពំណេរអចិន្តិកូយ៉ែប្រទេសដៃថ្ងៃការកំណត់ប្រជាសាខាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរ លេខ S/2008/476, 1-9.។

⁶ ព្រំដែនដើរកម្ពុជា-សៀវភៅប្រវិទ្យាប្រជាប្រព័ន្ធនឹងដែនដើរ (១) អនុសញ្ញាបានកំណត់ឡើង-សៀវភៅ ចុះថ្ងៃទី៣៣ កុម្ភៈ ១៩០៤, (២) សញ្ញាណរវាងបានកំណត់ឡើងសៀវភៅ ២៣ មិថុនា ១៩០៨។ ចូរមិនក្រោមការដិតឡើងដែនដើរកម្ពុជា (១៩៨០) ទៅលើពាណិជ្ជកម្មកំណត់ឡើងនោះនៃសញ្ញាណ និង ពិធីសារបានកំណត់ឡើង-សៀវភៅ (១៩៨០-១៩៨១) ទាក់ទងនឹងប្រពំដែនដើរ-ខ្មែរ ត្រូវបានបានពុម្ពឡើងវិញនៅក្នុងសៀវភៅរវោក : Victor Prescott, A Study of the Delineation of the Thai-Cambodian Boundary. Canberra: Office of National

ព្រោចអនុរាជាតិ

ខោះពុម្ពជាស្រុកហើយត្រូវបានដូលឱ្យប្រឡេសថែ នៅឆ្នាំ ១៩០៨។ ដែនទីមួយក្នុងបណ្តាល់ដឹកចំនៃខោះ
(ដែលហៅថា "ឧបសម្អោះ") នៅក្នុងរឿងបណ្តឹង បង្ហាញថា ប្រព័ន្ធជាដុះស្រាវជ្រាវឱ្យបានដឹកចំដឹកជញ្ជូនខោះ។

ក្នុងរឿងបណ្តឹង ប្រឡេសកម្ពុជាចាប់អារម្មណីដើម្បីបានលើចំណែកដែលបានដឹកចំបាននៅត្រូវបានដោលយករាលី
មួលដ្ឋានថាទៅថាលើសុខចិត្តទូលាបបសម្អោះមកហើយដូចជាលេលនេះត្រូវធ្វោះស្រីប្រកវភពការសិក្សាដែលរាលីសិក្សាការរបាយការ
សម្អោះ ១^{១០}។

^{១០} ចូរមិលរបាយការណ៍របស់គណនាការយុត្តិធម៌អនុរាជាតិ (អនុសចក្តី) . ទំព័រ១១។ អនុបទន្រាងវ្រាងរបស់ Pippa Tub man,
National Jurisprodence in International Tribunals , 28 N.Y.U.J. INT'L. & Pol., 134(1995-1996)។ សំខាន់
គ្នាកំពង់គោរពតាមអនុម្ភាល់ ពាំង រាជជាប់ កាលនោះជាអ្នកស្រីក្រសុងមហាផ្ទៃថែ បានចូលរួមក្នុងការចរចាសទីសញ្ញាក្រោះដឹក
ទាំងពីររាងដែ-កម្ពុជា ១៩០៨ និង ១៩០៩។ អ្នកអនុម្ភាល់បានទទួលដោនិទ្ទេទីមានៃទៅឆ្នាំ១៩០៨នៅក្នុងទីបាកំង ហើយសំបាកំងហេវ្យម
ឡើត។ ព្រះអង្គមុខជាតាមកំពង់គោរពយើពុជាប្រព័ន្ធដើម្បីបានដឹកចំប្រឡេសម្អោះ ពីព្រះមុនពេលព្រះរាជឱ្យដឹកជញ្ជូនក្នុងប្រព័ន្ធបាន
ទៅប្រព័ន្ធនៅឆ្នាំ ១៩៣០ ព្រះអង្គ (ដែលមិនត្រូវជំពារបានឡើងទីនូវវិជ្ជាសាលាសេវ្យមុខថែអេងប៉ុណ្ណោះទៅ ពេជ្ញាវស្រីម្ខាវេ
បុរាណិរីម្ខាវេឯក្រុមមិនទាន់ដាក់ឡើងទីប្រុប្រឹបឈាននៅក្នុងប្រព័ន្ធ និង សរសេរិខិត សុករាគ អនុញ្ញាតពីបាកំងដឹកឲ្យឱ្យស្រីកិច្ចនៅព្រះរឿង
ហើយបាកំងបាយការបុរាណិរីម្ខាវេខ្លួនទីក្រុងប្រព័ន្ធ និងទេសរបស់ជាការទទួលលក្ខណៈដឹកចំបានលើមការទទួលឱ្យការណ៍។ ការណ៍នេះត្រូវបានធ្វើឡើងជាបីប្រចាំឆ្នាំ
ដឹកចំព្រះរឿងការទទួលឱ្យការណ៍ឡើងទៅដឹកចំប្រឡេសម្អោះ។ ការណ៍នេះត្រូវបានធ្វើឡើងដឹកចំប្រចាំឆ្នាំ
ទីពារេ គឺស្រោច្បាប់ Charnvit Kasetsiri “ប្រព័ន្ធប្រព័ន្ធរាជរាជាណក្រុមក្រុមក្រុមតីអនុសចក្តី”
កម្ពុជាធិសិក្សា អាសុុមក្រុម សាកលវិទ្យាបាលម្ខាសញ្ញា បាយកក ប្រឡេសថែ ១-៧ (២០ មិថុនា ២០០៤) សូមមិលដោ
<http://www.charnvitkasetsiri.com/PDF/PreahhFor20June.pdf> (មើលនៅថ្ងៃ ៦ មិថុនា ២០០៤)។ គ្នាកំពង់គោរពដែលចាប់ផ្តើមដោ
នៅពេលព្រះអង្គម្ភាល់ ពាំង មកដោលព្រះរឿង ព្រះអង្គម្ភាល់បានបញ្ចូនឱ្យស្រីក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមទីនូវ និងពន្លាបស់រីករាយបាន
នៅខាងដើម្បីដែលមានលម្អិតនៅអូតាមធម៌បុរាណិរីម្ខាវេឡើងទៅរាយការដោយតាមពីរពេលបានដឹកចំប្រឡេសម្អោះ ក្នុង
កិច្ចមិយ ឱុលគុណ ថ្ងៃទី៩ មិថុនា ១៩៦១ នៅក្នុងរឿងក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមទីនូវប្រព័ន្ធរាជរាជាណក្រុមក្រុមក្រុម
ការរបាយការណ៍នេះទៅក្នុងបាយការយុត្តិធម៌អនុរាជាតិ (១៩៦២), ទំព័រ៤០១ (“របាយការណ៍នេះទៅក្នុងបាយការយុត្តិធម៌អនុរាជាតិ សុខាំង”)។ ដោយឈុំកើត
ព្រះអង្គម្ភាល់ កំប្រាយជាអ្នកបាយក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមក្រុមទីនូវ និងចុងក្រោះបានទទួលឱ្យការណ៍
បាយការយុត្តិធម៌អនុរាជាតិ (Thongchai Winichakul, SIAM MAPPED, A HISTORY OF THE GEO-BODY OF A NATION (1994);
PAITOON MIKUSOL, SOCIAL AND CULTURAL HISTORY OF NORTHEASTERN RHAILAND FROM 1868-1910: A CASE STUDY OF
THE HUAMUANG KHAMEN PADONG (1984) (Surin, Sangkha and Khukhan) (ទីក្រុមបទបណ្តឹតដោយសាកលវិទ្យាបាល
វាសិងគោរព); NEIL ENGLEHART, CULTURAL CHOICE AND CHANGE IN THAILAND IN THE REIGN OF KING
CHULALONGKORN 1868-1910(1996) (ទីក្រុមបទបណ្តឹតដោយសាកលវិទ្យាបាលឱ្យបានដោឡើងឡើងបានឡើង) ; ALFRED BATTYE, THE
MILITARY, GOVERNMENT AND SOCIETY IN SIAM : 1868-1910 : POLITICS AND MILITARY REFORM DURING THE REING OF

ត្រីសិការពាររបស់ថែទាំនូវក្នុងគុណភាពការមានជាអាមិតិ :

(១) ឧបសម្ព័ន្ធ ត្រូវបានរៀបចំដោយភាគីតែម្មួយ ហើយមិនមែនជាស្ថាដែរបស់ពណ៌: កម្ពារចំរែនទេ បើ ដូច្នេះវាតុមានអំណាចកាត់ពីចិត្តភាពចំពោះថែទាំ ។ (២) ដែនធីឧបសម្ព័ន្ធនៅមានការកំណត់ច្បាស់ក្នុងគ្រប់គ្រងភេទភាព (Watershed) ឱ្យយុទ្ធផ្រើនពេកដូច្នេះទេ^១ ។ (៣) ថែមិនដែលទទួលយកដែនធីបូបន្ទាត់ត្រូវដែលដឹងដែលគុសលើ ដែនធីនៅដែលព្យាយោងឱ្យខ្លួនជាប់កាត់ពីចិត្តទេ ។ ដោយឡើក បើខ្លួនបានទទួលដែនធីនៅ ខ្លួនបានទទួលយកដោយច្បាស់ថាដូច្នេះនឹងបានក្នុសតាមខ្សោយបែងចែកទីក្រុងពាក្យបណ្តឹងតប (Cross-Claim) របស់ខ្លួនប្រចេស ថែមទាំងជាបានដឹងបានការកំណត់ច្បាស់ក្នុងគ្រប់គ្រងភាពក្នុងគ្រប់គ្រងភាពទេ^២ ។

គុណភាពយុទ្ធផ្រើនដូច្នេះជាបានការកំណត់ច្បាស់ក្នុងគ្រប់គ្រងភាពទេ :

KING CHULALONGKORN (1974) (និងក្រុងបច្ចុប្បន្នដែលមិនបានទាន់បានមុនផ្សាយ សាកលវិទ្យាល័យយ៉ាណ៍) ជាក្រុមការអេអាវដែលយើពុំ មិនដឹងថាមានការកំណត់ច្បាស់ក្នុងគ្រប់គ្រងភាពក្នុងគ្រប់គ្រងភាពទេ ។

¹¹ ប្រធែសកម្មជាន់ថែអេអាវដែលថែបំផុំនៅក្នុងដែនធីឧបសម្ព័ន្ធទីជាប្រឈមបែលព្រឹមត្រូវ ។ "ថមីយបស់ពេក Acheson" នៅក្នុងសំអាគងត្រង់ទៅ៨៦-៩៧ ។ ការសំខាន់គឺថា រាយការណ៍ឃើញរបស់មន្ត្រីថែ-បាកំ តី លោក Rithikray ឯងជាករុណាឌHenri Dessemont នៅឥណទាន: កម្ពារចំរែនស្តិការរាយការបង្ហាញប្រជែងនៅក្រោកកិលបានរាយការណ៍យ៉ាងច្បាស់ថា ខ្សោយបែងដែនធី ឬនៅក្នុងតាមគេងចំរែនក្នុងព្រះវិបាទទេ ។ "រាយការណ៍ឃើញនឹងក្នុងតាមគេងចំរែនក្នុងតាមគេងចំរែនក្នុងព្រះវិបាទ ១២ និងការ ១៩០៨. រាយការណ៍តុលាការយុទ្ធផ្រើនដូច្នេះជាបានការកំណត់ច្បាស់ក្នុងគ្រប់គ្រងភាពទេ ។

¹² រាយការណ៍គុណភាពយុទ្ធផ្រើនដូច្នេះជាបានការកំណត់ច្បាស់ក្នុងគ្រប់គ្រងភាព(អង្គីសចក្តី)ទៅរាល០ ។ សូមមិនដឹងដែរអតិថិជនអប់រំថែអ្នកឈសិយ៍ Manich Jumsai ប្រធែសថែបានបាត់ដែនធីជាមុននៅសម្រួលព្យាក់ទេ ហើយដូច្នេះ តាមអ្នករាជាណាច់ណីជាប្រចេស នៅវិបាទ ប្រពេទិភាសាស្តិកនៅប្រចេសថែទេ បើដូច្នេះការអេអាវការបង្ហាញបែងពេម្យន ។ សូមមិន ឯកសារ Manich Jumsai, *History of Thailand & Cambodia (from the Days of Angkor to the Present)*, Bangkok, (1970), 213-216 ។ ក៏ដូច្នេះ យោងតាមប្រពេទិភាសាស្តិកនៅប្រចេសថែទេ ប្រចេសថែទីជាបានដែនធីដែលពាក់ព័ត៌មូល ។ មិនអតិថិជនប្រែរត្រូវ Larry Sternstein, "A Catalogue of Maps of Thailand", 1 *The Siam Society. Fiftieth Anniversary Commemorative Publication*, (1954), 72 . ហើយប្រចេស ថែទីជាបានដឹងថាដូច្នេះដែនធីនៅរាយការបង្ហាញបែងពេម្យន ។ តីមិនមែនតាមចំណែកអាមេរិកទេ^៣ ។ Charuwan Phungtian, *Thai-Cambodian Culture Relationship Through Arts(2000)* (និងក្រុងបច្ចុប្បន្ន ឬនិងក្នុងគ្រប់គ្រងភាពវិទ្យាល័យ ម៉ោង) Bodh-Gaya, 248 ។

អ្នករាជាណាមាសនៃប្រជាសាខាប្រវិបារ?

គុណាការកំណត់ថា ប្រទេសដែលនៅពេលនេះ ត្រូវបានរាយការណ៍មិនឱ្យអាមេរោងចាត់ខ្លួនមិនបានទទួលយកដែលនៅក្នុងទីនេះ។

ត.យ.អ ប្រចាំឆ្នាំបានរាយការណ៍អធិបតេយ្យភាពៗរបស់ដែលនៅប្រជាសាខាប្រវិបារ ដោយមួលហេតុ នៅ ទលិករណ៍ដែលទាំងពីរដូចគ្នា ប្រចាំឆ្នាំដែលមិនទាន់បានគូសកំណត់ត្រឹមត្រូវ មិនទទួលស្ថាល់ នៅមួយឆ្នាំទៀត នៅពេលនេះ និងកម្ពស់ទីករដម្មានរូបរាង តែមួនបានទទួលអធិបតេយ្យភាពលើតំបន់ប្រជាសាខាប្រវិបារ ដោយភាពៗ។ ត.យ.អ ចងុល់ថា បើអតិថិជន កាល់ទេស់បែបនេះ វត្ថុមាននៅការដែឡើងដែលនៅប្រជាសាខាប្រវិបារ ការការពារ ដោយចេតនាលើអធិបតេយ្យភាពកម្ពុជា។ ប្រទេសដែលមិនអាចដើរដូរមួលពីរបានទេ។^{៩៧}

តាមរយៈលិខិតរបស់ខ្លួនធមួនដែលនៅក្នុង ១ កក្កដា ១៩៦២ នៅការអគ្គលេខាជាជីវានៃសហប្រជាធាតិ (លិខិត ត្រាំង៩៦២) ប្រទេសដែលជាបាមួយនិងការបង្ហាញកុង ហានសំរចចានីន៍ "អនុវត្តឱ្យត្រូវតាមសេចក្តីសំរចចេញតុលាការ ឬតិចមិនអនុវត្តិតាតិ"^{៩៨} ។ រដ្ឋាភិបាលដែលទាន់ច្បាប់ទាំងអស់ "ទទួលយក" ការសំរចរបស់ ត.យ.អ^{៩៩} ។ នៅថ្ងៃ ១៥ កក្កដា ១៩៦២ ដែលកកងប្រជាប់អារុជចេញពីប្រជាសាខានិងតំបន់ជុរិញ្ញនោះ^{១០០} ។

^{៩៧} រាយការណ៍ ត.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ន. ៣០ ។ Durward Sandifer, *Evidence Before International Tribunals*, University Press of Virginia (rev. ed. 1975) 338-9; James Gathii, "Geographic Hegelianism in Territorial Disputes Involving Non-European Land Relations: An Analysis of the Case Concerning Kasikili/Sedudu (Botswana/Namibia)", 15 *Leiden Journal of International Law* (2002) 616; Phillip Jessup, *The Price of International Justice*, Columbia University Press (1971), 15; Masahiro Miyoshi, *Consideration in the Settlement of Territorial and Boundary Disputes*, Martinus Nijhoff Publishers, (1993), 114; Ralph Brock, "The Republic of Texas is no More: An Answer to the Claim that Texas was unconstitutionally Annexed to the United States," 28 *Texas Tech Law Review*, (1997), 740.

^{៩៨} G. M Kelly, "The Temple Case in Historical Perspective", 39 *British Year Book of International Law* (1963), 467; រាយការណ៍ ត.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ន. ៣៣ ។ Giovanni Distefano, "The Conceptualization (Construction) of Territorial Title in the Light of the International Court of Justice Case Law", 19 *Leiden Journal of International Law* (2006), 1059-1061.

^{៩៩} "Note to U.N. Acting Secretary General", (July 6 1962), Ministry of Foreign Affairs, Bangkok, 1(6) *Foreign Affairs Bulletin* (June-July 1962), 130; *The Bangkok Post*, 22 June 1962; *Bangkok World*, 4 July 1962; *Intelligence Memorandum - Cambodia's Boundary Problems*, Directorate of Intelligence, Central Intelligence Agency (CIA/BGI GM 88-2), (27 February 1968), 5.

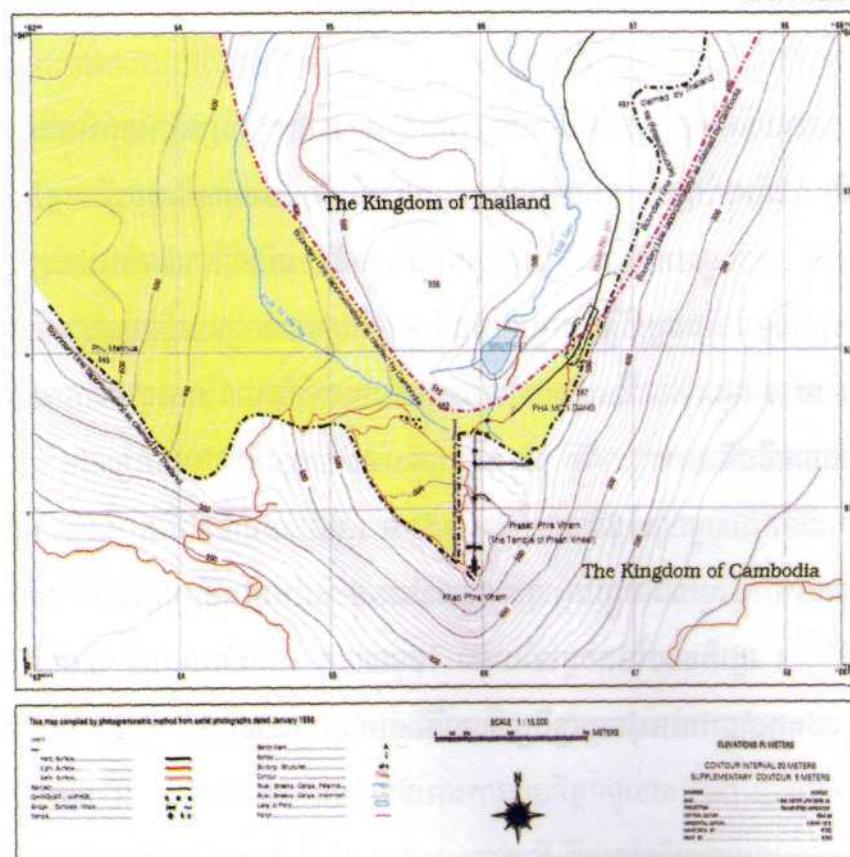
^{១០០} "Understanding the Temple of Preah Vihear Issue", Statement 25 March 2008 of the Ministry of Foreign Affairs, Bangkok, Thailand; Supalak Ganjanakhundee, "Thailand, Cambodia to cooperate on Preah Vihear: Kasit", *The Nation* 26 December 2008.

^{១០១} សេចក្តីសំរចរបស់ត.យ.អ. បង្កើតឱ្យមានការត្រូវប្រទេសដែលនៅក្នុងទីនេះ, *Bangkok World*, 16 July 1962; L. P. Singh, "The Thai-Cambodian Temple Dispute" 2(8) *Asian Survey*(Oct., 1962). នាយករាជការដែលដែលដើរដូរមួលពីរបានទេ។

ព្រៃអន្តរជាតិ

(The Temple of Preah Vihear)

SCALE 1 : 15,000

ផែនទី១-ដែនមិត្តសកម្មភាពគីរសំរែច ឱពាកិច្ចក្រឹងជាកំណើនទាមទារបសរែច

៣. នៅខ្នាងបន្ទូល

នៅក្នុងលិខិតមួយចុងថ្ងៃ ២១ កក្កដា ២០០៨ ពីកំណាយអចិន្តូយ៉ែប្រទេសថែទាំកាន់ប្រធានក្រុម
ប្រើក្រាសនិស្សិសហប្រជាតិ (លិខិតឆ្នាំ២០០៨) ប្រទេសថែទាំនេះអាយុជាអារ៉ែច :

- ព.យ.អ បានសំរែចថា ខ្លួនមិនមានសមត្ថកិច្ចលើបញ្ហាប្រចាំដែនដើម្បីភាគខេត្ត
- ព.យ.អ មិនបានកំណត់ពីព្រំដែនដើម្បីភាគខេត្ត
- បញ្ហាប្រចាំដែនដើម្បីភាគខេត្តនឹងត្រូវកំណត់តាមច្បាប់អន្តរជាតិ^{២១}។

សាធិក “ដើម្បីសំរាប់អន្តរជាតិលើកម្រោង...ទូទៅនៅអាហារវ៉ែត្រង់នៅ” រាជាណីក្រោះពេញ, Bernard Gordon, “Cambodia Where Foreign Policy counts”, 5(9) Asian Survey, (1965), 445.

²¹ លិខិតចុងថ្ងៃ ២១ កក្កដា ២០០៨ នៃកំណាយអចិន្តូយ៉ែប្រទេសថែទាំកាន់ប្រធានក្រុមប្រើក្រាសនិស្សិសហប្រជាតិ លខ S/2008/474 ន.ស. ៥, ៦៦

អ្នកណាត់ម្នាក់ដើម្បីប្រាសាទ្រូវបារាំង?

ទាក់ទងនឹងចំណុចទិម្មួយខាងលើប្រធែសថែសំអាយកាត់ក្នុងពាក្យបណ្តឹងដីបូឌីខ្លួន កម្ពុជាផុំរោយពុណាការសំរេចលើបញ្ហាដូចតាមខាងក្រោម:

- (១) ប្រធែសថែមានការពួកគិចដឹងទិន្នន័យនៃការប្រជាប់អារុជដែលប្រធែសនេះបានបានៗតាមចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៩៨ពីប្រាសាទ្រូវបារាំង។
- (២) អធិបតេយ្យភាពដែនដើម្បីប្រាសាទ្រូវបារាំងបានបានៗតាមចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៩៩ពីប្រាសាទ្រូវបារាំង។

ដោយធ្វើការលើពាក្យបណ្តឹងដីបូឌីខ្លួននេះ ប្រធែសថែអាយកាត់សមត្ថកិច្ចរបស់ត.យ.អ ត្រូវបានកិរិតត្រីមថែការកំណត់ពីអធិបតេយ្យភាពលើតួប្រាសាទ្រូវបារាំងបានៗ។ ប្រធែសថែសំអាយការលើសាលក្រោមរបស់ត.យ.អ ឬសំឡើង ឬចិត្តនា ១៩៩៧ ដែលក្នុងនោះតុលាការនេះវិច្ឆិកមួយដែលមួយចុងក្រោមនេះដឹងដែលដាក់ជូនតុលាការមានកិរិតត្រីមថែការខុសត្រានេះស្រួល: អំពីអធិបតេយ្យភាពលើតំបន់ប្រាសាទ្រូវបារាំង^{១១}។ ប្រធែសថែលើកឡើតចា តុលាការពេលថា: “ប្រាការទិម្មួយនឹងទិរនោះពាក្យបណ្តឹងទិរបស់កម្ពុជាដែលសុំខ្សោយប្រកាសពីភ្នែកភាពតិចុត្តិនៅដែនទីខុសច្បោះ និងពីខ្សោយពេជននៅក្នុងតំបន់មានជូន ភាជយកមកពិចារណាបានៗតែក្នុងកិរិតដែលប្រការទាំងនេះសំដែងបញ្ហាកំពើមូលដ្ឋានបុំណែង ហើយមិនមែនជាបណ្តឹងទាមទារដែលត្រូវដោះស្រាយនេះទេ”^{១២}។

ទាក់ទងនឹងចំណុចទិរដែលលើកឡើងដោយថែមានការស្ថិតនៅក្នុងដែនខ្លួន ១០០ដ ដែលថា ត.យ.អ មិនសំរេចពីបញ្ហាព្រំដែនដើម្បីនេះ ប្រធែសថែពេលអាយកាត់ការកំណត់នៅក្នុងសេចក្តីសន្តិដ្ឋាន (operative findings) នៅត.យ.អ មានត្រីមថែថា:

- (ក) ប្រាសាទ្រូវបារាំងស្ថិតនៅក្នុងដែនដើម្បីក្រោមអធិបតេយ្យភាពនៅកម្ពុជា
- (ខ) ថែមានការពួកគិចច្បាស់ប្រជាធិជាកម្ពុជានូវកម្ពស់យោច ប្រនគរបាល ប្រកដរក្បារពេលដែលខ្ពស់បានៗទិន្នន័យប្រាសាទ្រូវបារាំងតំបន់កំរែប្រាសាទ្រូវបារាំង។
- (គ) ថែមានការពួកគិចប្រគល់ឱ្យកម្ពុជានូវវិត្តុបច្ចាថ្នកំដូចបានដែងក្នុងប្រការទិន្នន័យកម្ពុជាដែលអាជ្ញាធរថែមានដកយកចេញពីប្រាសាទ្រូវបារាំងតំបន់ប្រាសាទ្រូវបារាំងតំបន់ថ្មីដែលថែការសំកាប់ប្រាសាទ្រូវបារាំងក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨^{១៣}។

^{១១} ស្រកដីបញ្ហា ព្រំទ. ៥។

^{១២} ស្រកដីបញ្ហា ព្រំទ. ៦។

ឃ្លាប់អនុវត្ត

ប្រទេសចំអេក្រង់រៀបចំណោមខ័រព្រំដែនដើម្បីជាប្រយោជន៍សំរេចលើជាម្នាពេដ្ឋាម៉ោះដែនអធិបតេយ្យភាពលើតួច្ចាស់ព្រះវិហារបុរីណ្ឌាងៈ ។

ចំណុចចុងក្រោយក្នុងលិខិតផ្តាស៊ាមៗ ២០០៥ ចំអេក្រង់រៀបចំណោមខ័រព្រំដែនតីនៅមិនទាន់កំណត់ឡើងទេ” ព្រះថា :

“ប្រការនីមួយនិងខិត្តរៀបចំពាក្យបណ្តឹងនិតិ កម្ពុជាសុខឃើញប្រកាសពីស្ថានភាពគឺយុត្តិវិធីដែនទីខ្លួន និងខ័រព្រំដែននៅក្នុងតំបន់មានជាម្នាពេដ្ឋាម៉ោះរាជយកមកពិចារណាតាមពេក្នុងកិរិតដែលប្រការទាំងនេះសំដើរបញ្ចូកជាមួលដ្ឋាន បុរីណ្ឌាងៈ ហើយមិនមែនបញ្ចូកពីការទាមទារដែលត្រូវដោះស្រាយនៅទេ”^{២៤} ។

ចំណុចស្តូលនៃទិន្នន័យរៀបចំប្រទេសចំអេក្រង់រៀបចំណោមខ័រព្រំដែន ឱ្យបានក្នុងការបង្កើតស្ថានភាពគឺយុត្តិវិធីដែនខ្លួន ១៩០៥ ទេ ហើយព.យ.អមិនបានកំណត់ស្ថានភាពគឺយុត្តិវិធីដែនខ្លួនឡើយ ។ ដូច្នេះមួលដ្ឋាន សំរាប់ការគូលច្បាប់ដែនមិន មែនខ្លួនទេតើស្ថិតិស្ថានភាពទេ ១៩០៥ដែលត្រូវប្រើដើម្បី” កំណត់ខ្លួននៅក្នុងតំបន់នេះ គឺត្រូវដែនរត់តាមខ្លួនបែងចែកទិន្នន័យ^{២៥} ។

៥. គុណភាពយុត្តិធម៌អនុវត្តន៍វាតិមានសមត្ថកិច្ចលើធម្មាផ្លែងដែន

ព.យ.អ ពិតជាមានសមត្ថកិច្ចទាំងនេះប្រការអធិបតេយ្យភាព (territorial sovereignty) និងទាំងប្រការ ព្រំដែន (Boundary) ហើយព្រំដែនត្រូវបានកំណត់យ៉ាងច្បាស់ដោយគុណភាពនេះដោយបានកំណត់យកសុពលភាពដែនទិន្នន័យ ។

ទោះបីក្នុងពាក្យបណ្តឹង (Terms of Reference) កម្ពុជាប្រើពាក្យជាម្នាពេដ្ឋាម៉ោះទាមទារអធិបតេយ្យភាពក្នុងនេះជាករណីជាម្នាពេដ្ឋាម៉ោះព្រំដែននិងអធិបតេយ្យភាព^{២៦} ។ នេះដោយសារប្រទេសកម្ពុជាដើម្បីការទាមទារដោយដូច្នេះ

²⁴ លិខិតចុះថ្ងៃទី ២១ កក្កដា ២០០៥ នៃតំណែងអចិន្ត្រូយ៉ែនប្រទេសចំឡើងទៅកាន់សហប្រជាធិបតេយ្យ នៅថ្ងៃទី ៣១ កក្កដា ២០០៥ លេខ S/2008/474 ន.ក. ។

²⁵ លិខិតចុះថ្ងៃទី ១៩ តុលា ២០០៥ នៃតំណែងអចិន្ត្រូយ៉ែនប្រទេសចំឡើងទៅកាន់សហប្រជាធិបតេយ្យ នៅថ្ងៃទី ៣១ កក្កដា ២០០៥ លេខ S/2008/65 ន.ក. ។

²⁶ Brian Summer, “ជាម្នាពេដ្ឋាម៉ោះទៅតុលាការយុត្តិធម៌អនុវត្ត” 53 and Duke Law Journal, (April 2004), 1812.

“...តូចារការរបៀបដែកចូលរាល់រាល់របស់រាល់ប្រកែទិន្នន័យៗទៅក្នុងពីរ ជាម្នាពេដ្ឋាម៉ោះទៅតុលាការយុត្តិធម៌អនុវត្ត”

ដែនទីខេសម៉ែនទៅ (ដែនទីត្រាំដែនគុសស្របតាមសន្តិសញ្ញាពេល ៩០២) ចំណោមទាំងពីរគឺបញ្ជាក់ថ្មី នាម
ក្រោមជាមួលដ្ឋាននៃការអេសនេះ។

ឡើកឯងក្រើយពីដែលមានអនុលោកតុល្យដោរកនឹងក្រុងនេះដែរ ដែលត.យ.អភាគមុនបណ្ឌិ៍នេះវិបាទនេះ
បានឱ្យ កិរើនក្នុងទាក់ទងនិងអធិបតេយ្យភាព (ប្រធែសហិរញ្ញវត្ថុបាលល្អុងផ្សំទៅនេះ) ។ តាមរយៈកិច្ច
ត្រាមព្រៀងពិសេសរបស់ភាគីទាំងពីរ ត.យ.អ ត្រូវបានស្នើសុំឱ្យកំណត់តិច អធិបតេយ្យភាពនេះ កំណត់ដើម្បីច
បង្ហាញនៅ តួនាទាយការណីវាស៊វេនដែលគេស្អាប់ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៨៤ដល់១៩៩៨ជានិយាយការលេខទៅនេះ
ដើម្បីក្រុង A Zondereygen”^{៣៦} ដើម្បីពីរក្នុងស្នើសុំឱ្យកំណត់តិចអធិបតេយ្យភាព តែត.យ.អ មានចុះក្នុងបញ្ជាផែន
ជាជម្រោះត្រាំដែន ។ បញ្ជាក់ដែលមាននេះគឺ ដែនទីមួយដែលត្រូវបានបញ្ជាល់ជាមុននេះអនុសញ្ញាត្រាំដែន
ដោយប្រយោល (by reference) ។ ត.យ.អ សំរែចចា ទោះដែនទីនេះបញ្ជាល់ដោយប្រើប្រាស់កំណត់ដោយ
កំណត់នៅក្នុង ខ្សែតំនុសត្រាំដែនលើដែនទីនេះមានសុពលភាព^{៣៧} ។

ការដែនដី និងទាំងពីរដែន ។ ជាម្មានអធិបតេយ្យភាពកំពើនឹងកម្មសិទ្ធិអធិបតេយ្យភាព ជាទូទៅដើម្បីដែលជាម្មានមួយដើម្បីប្រជាពុទ្ធបាន
នៅក្នុងនោះ ។ ក្នុងករណីខ្លះ ជាម្មានដែនដី / អធិបតេយ្យមិនពាក់ត្រូវនឹងក្រុងករណីក្នុងករណីក្នុងករណីក្នុងករណីដើម្បី
ដែលទាំងបានដែនទីត្រូវបានកំណត់ត្រាំដែលយ៉ាងម្មាស់ ។ កំពីនេះ ជាម្មានអធិបតេយ្យភាពរួមមានក្រោមក្រុងដើម្បី
និងការកំណត់ ទំបំជាក់លាក់ទៅដើម្បីដែលជាប់ជាម្មាន”^{៣៨} ។ Elia Zureik and Mark Salter, *Global Surveillance and Policing,
Border, Security and Identity* (2005), 175. យោងតាមយុត្តិធម្មនៃគុណភាពយុត្តិធម្មនាគាត់គុណភាពនៃវិធីប្រយោល
ដែលម្មានទំនួល ទោនកំពារវិធីប្រយោលនៃពិសេសភាពនៃពាក្យបណ្ឌិ៍ Terms of reference កំណត់ដោយ ។ ឡើកឯងក្រុង Case
Concerning the Continental Shelf (Libyan Arabic Jamahiriya v Malta), ICJ Reports 13 (1985),
នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងពិសេស ភាគីមិនសុគុណភាព ដោយត្រួតពិនិត្យទិន្នន័យទៅក្នុងនេះ ប៉ុន្មែង គុណភាពបកប្រាស់កិច្ចព្រមព្រៀងក្នុងនេះ
នៅក្នុងដែលត្រូវបញ្ជាល់មុននេះ ។ ការណាមួយ ១៩ ។ ក្នុងក្រុង Case Concerning the Continental Shelf (Tunisia v
Libyan Arabic Jamahiriya) ICJ Report 18 (1982), ភាគីមិនសុគុណភាពយុត្តិធម្មនាគាត់ ពិចារណាបែងចែកនិងក្រុងករណីដែលត្រូវបាន
នូវការក្នុងនេះច្បាប់ស្ថិតិសម្រេច នៅក្នុងសិទ្ធិសាធារណរដ្ឋបែងអនុការសហប្រជាធិបតេយ្យបំសម្រេច គុណភាពយុត្តិធម្មនាគាត់ដើម្បី
ដែលក្នុងនេះទោនកំពារតាមពិសេស បានសង្គមប្រជាធិបតេយ្យបំសម្រេច ។ ការណាមួយ ២៤ ។

^{៣៦} Pippa Tubman, “National Jurisprudence in International Tribunals”, 28 *New York University Journal of
International Law and Politics* (1995-1996), 134; Gary Scott and Craig Car, “The ICJ and Compulsory
Jurisdiction: the Case for Closing the Clause”, 81 *American Journal of International Law* (1987), 64.

^{៣៧} Brian Summer, “Territorial Disputes at the International Court of Justice” 53 *Duke Law Journal*, (April
2004), p.1812.

^{៣៨} Case Concerning Sovereignty Over Certain Frontier Land (Belgium v. Netherlands) 1959, I.C.J. Reports
(1959), 209 WL 5; J. Castellino and S. Alien, *Title to Territory in International Law, a Temporal Analysis*,
(2003), 122-3.

^{៣៩} Id. at 122-3.

មុខប័ណ្ណរាជាណ

ក្នុងពេលវេលាដែលមិនមែនព្រមទាំងមិនមែនជាប្រជាពលរដ្ឋ ត្រូវបានស្តីពីការប្រជាសាស្ត្រនឹងប្រទេសម៉ាលី ឆ្នាំ ១៩៨៦^{៣១} ព.យ.អ ត្រូវបានសុវិច្ឆសំរចពីជម្លោះព្រមដែន ។ ថ្មីបើពេក្យបណ្តឹងដាក់ជួនទៅតុលាការ ភាគីទាំងពីរ ដែងច្បាស់លាស់ សុវិច្ឆតុលាការសំរចពីជម្លោះព្រមដែន តែមានបញ្ហាមួយដែលក្រាយមកលើកឡើងដោយភាគី ទាក់ទងនឹងការចំណាត់ថ្នាក់ជម្លោះព្រមដែនជម្លោះអធិបតេយ្យ ។ តុលាការបានកត់សំគាល់ថា ជម្លោះទាំងពីរ ខុសគ្នាដែលត្រង់កិត តែប្រភេទមិនខុសគ្នាមេ^{៣២} ។

ជាតុល់ សេចក្តីសំរចនាសារបស់អាជ្ញាកណ្តាលនិងតុលាការអនុរដ្ឋាភិបាលពុញឲ្យយើងទ្វាត់ ជម្លោះ អធិបតេយ្យនឹងព្រមដែនគឺពីថ្ងៃដើរក្នុងទៅក្នុងមេរោគ^{៣៣} ដូចអ្នកជនពុញម្នាក់កត់សំគាល់ថា “ជួនកាលការទាមទារ អធិបតេយ្យ អ្នកទាមទារសំអាយចាមានព្រមមួយដាក់ច្បាស់ហើយ ជួនកាលនិយមនីយៈនៃព្រមដែនកំណត់ឡើង បាន ដោយទេស្ស(ហាត)យចាបេក្តុ ដូចខ្លះគោរពបែងចែកដោយច្បាស់រូបរាងការទាមទារអធិបតេយ្យនឹងការ ទាមទារព្រមដែនដោយសារចាប់ព្រមទេស្សកំណត់ហើយ”^{៣៤} ។ ដូចខ្លះជម្លោះព្រមដែននឹងជម្លោះអធិបតេយ្យជា “ដើរក តូចនៅចំណោមដំមួយគឺអធិបតេយ្យភាព”^{៣៥} ។ ការខុសគ្នារាងទស្សនាទានទាំងពីរគ្នានឹងជួនទៅ ដោយហេតុ ថា “ជម្លោះព្រមដែននឹងជម្លោះអធិបតេយ្យទាំងពីរនេះជាស្មែល វាតាក់ពីនឹងដល់អធិបតេយ្យភាពលើដីដែលមាន ជម្លោះ”^{៣៦} ។

តូចនៅវីងកីព្រមដែនរាងប្រទេសបីតិណាប្រាសុនិងប្រទេសម៉ាលីខាងលើ ព.យ.អ បានសំរចថា “ភាពុបាត នៃសេចក្តីសំរចណាមួយរបស់តុលាការនៅក្នុងជម្លោះអធិបតេយ្យបុជម្លោះព្រមដែនគឺជាការកំណត់ព្រមដែន”^{៣៧} ។ នៅក្នុងវីងកី Island of Palmas^{៣៨} ពាក្យបណ្តឹងដែលព្រមព្រំងគ្នាដោយភាគីគឺឲ្យអាជ្ញាកណ្តាលសំរចពី

³¹ Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso V Mal) ICJ Reports (1986).

³² Id, para. 17.

³³ S. Akween, *International law and Protection of Namibia's Territorial Integrity* (1997), 5; Enno Milman, Chritine Chinkin, *Unlawful Territorial Situation in International Law* (2006), Ian Brownlie, *The Rule of Law in International Law* (1998), 151;

³⁴ A. Allott, “Boundary and Law in Africa”, in *African Boundary Problems*, 9, C.G Widstrand, ed (1969), 13.

³⁵ Surya Sharma, *Territorial Acquisition, Disputes and International Law*, (1997), 23.

³⁶ Brian Summer, “Territorial Disputes at the International Court of Justice” 53 *Duke Law Journal*, (April 2004), 1812.

³⁷ Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina /Faso/Mali), ICJ Reports 1986, 563; Surya Sharma, “Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina-Faso/Republic of Mali) – A Critique”, 11 & 12 *Kurukshestra Law Journal* (1985-86), 150.

³⁸ The Island of Palmas Case (United States and Netherlands), 2 *U.N. Reports of International Arbitration Awards* (1928), 829.

ជាម្យាជាមិបតេយ្យ ។ អាជ្ញាកណ្តាលយោងទៅដើលវិធាននានាដែលត្រូវត្រួតចាំងដោយអាជិបតេយ្យនិងចាំងជាម្យាជាមិបតេយ្យ ។ ហើយកំណត់ថា ជាម្យាជាមិបតេយ្យនិងការប្រកែទៅត្រូវបានដើលឡើងតាមក្រុងក្រុងព្រៃសទម្រន៍របស់ខ្លួនរួមបញ្ចប់ ដែលការទាមទារអាជិបតេយ្យនិងចាំងការទាមទារព្រមទាំង ជំណោចសំរាប់ព.យ.អស់រេចគីថា តើដើនឹងទីខុសច្ចាស់ទៅ ទាន់សុពលភាពប្រអត់ ។ នៅដើមនៃសាលក្រោមរបស់ខ្លួន ព.យ.អ ប្រកាសកម្ពុជាត្រូវដោយអាជិបតេយ្យនិងរៀបចំរបៀបដើរបៀបនេះ “នេះជាប្រកាសកម្ពុជាត្រូវដោយអាជិបតេយ្យនិងរៀបចំរបៀបដើរបៀបនេះ” ។

⁶⁰ Id, 838, 840. Case Concerning Sovereignty Over Certain Frontier Land (Belgium v. Netherlands) 1959, I.C.J. Rep, 209 (20 June 1959). គោលការណ៍នេះត្រូវបានគុណការបញ្ជាក់ក្នុងការណិតក្រោយទីខុសច្ចាស់ទៅ និងការទាមទារអាជិបតេយ្យនិងចាំងការទាមទារព្រមទាំង ជំណោចសំរាប់ព.យ.អស់រេចគីថា តើដើនឹងទីខុសច្ចាស់ទៅ ទាន់សុពលភាពប្រអត់ ។ នៅដើមនៃសាលក្រោមរបស់ខ្លួន ព.យ.អ ប្រកាសកម្ពុជាត្រូវដោយអាជិបតេយ្យនិងរៀបចំរបៀបដើរបៀបនេះ “នេះជាប្រកាសកម្ពុជាត្រូវដោយអាជិបតេយ្យនិងរៀបចំរបៀបដើរបៀបនេះ” ។

⁶¹ នៅក្នុងពាក្យបណ្តឹងដូចខាងក្រោមនេះ កម្ពុជាតាមលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

(១) ប្រទេសវិចមានភាពពួកចិត្តដែលលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

(២) អាជិបតេយ្យការណិតប្រកាសកម្ពុជាតាមលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

នៅក្នុងពាក្យបណ្តឹងចុងក្រោយរបស់ខ្លួន ប្រទេសកម្ពុជាតាមលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

(៣) វិនិច្ឆ័យនិងប្រកាសថាដែនទីកំណត់ត្រូវដែលរាយការណ៍ នៅបណ្តឹងប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានគុណ និងបានគុណ ស្ថាយក្នុងនាយកម្មការ: កម្ពុជាកំណត់ព្រឹងដែលបាយក្សែតទូទីនៅបាយស្រីស្វែន ៣៣ ក្នុង ១៩០៨ ដែលដែលពីសម្រាប់ សំណងដែលបាយក្សែតនៅបាយស្រីស្វែន ៣៣ ក្នុងនាយកម្មការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាតាមលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា កម្ពុជាកំណត់ព្រឹងដែលបាយក្សែតនៅបាយស្រីស្វែន និងបាយក្សែតទូទីនៅបាយស្រីស្វែន ៣៣ ក្នុងនាយកម្មការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាតាមលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

(៤) វិនិច្ឆ័យនិងប្រកាសថា ប្រទេសវិចមានភាពពួកចិត្តដែលលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

(៥) វិនិច្ឆ័យនិងប្រកាសថា ប្រទេសវិចមានភាពពួកចិត្តដែលលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

(៦) វិនិច្ឆ័យនិងប្រកាសថា ត្រូវបានគុណ និងបានគុណ ស្ថាយក្សែតទូទីនៅបាយស្រីស្វែន ៣៣ ក្នុងនាយកម្មការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាតាមលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

(៧) វិនិច្ឆ័យនិងប្រកាសថា ត្រូវបានគុណ និងបានគុណ ស្ថាយក្សែតទូទីនៅបាយស្រីស្វែន ៣៣ ក្នុងនាយកម្មការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាតាមលើកពីប្រកាសសំរួលុណាតារយុត្តិធម៌អនុវត្តជាទិន្នន័យនិងប្រកាសថា :

ឯការអនុវត្តតិ

ជម្រោះអធិបតេយ្យ” ។ ក៏ដូចនេះមីរីកំណត់បញ្ជាអធិបតេយ្យនេះ ព.យ.អ និយាយបន្ទាត់ “តុលាការក្រោពិចារណាងដែលខ្សោយត្រូវដែលរាយរដ្ឋទាំងពីរ”⁴¹ ។ តែដោយសារមាត្រាឌី និង ២ វេសនិសព្យាពេដ្ឋាន១៩០៨មិនបានបញ្ជាក់ពីប្រាសាធិបារ ព.យ.អ បានធ្វើសេចក្តីសន្តិដ្ឋានថាមួយ អាចធ្វើសេចក្តីសំរេចបានទាក់ទងនឹងអធិបតេយ្យភាពទីតាំងបែងច្រាសនៃវិបារបានក្រោយពីបានធ្វើខ្សោយត្រូវដែលនៅក្រោមណា”⁴² ។

បានសេចក្តីថ្លែងការណ៍ទាំងអស់នៅរបស់ព.យ.អនិងពាក្យបណ្តិ៍កម្ពុជា គេបើកច្បាស់ថា ព.យ.អមានសមត្ថកិច្ច ទាំងលើជម្រោះអធិបតេយ្យទាំងលើជម្រោះត្រូវដែន ។ ត្រានការបែងចែករវាងប្រកែទៅនៅជម្រោះទាំងពីរនៅលើគិតការ កំណត់អធិបតេយ្យភាព គឺជាការសំរេចពីបន្ទាត់ត្រូវដែន⁴³ ។

ការព្រឹកការទាមទាររបស់កម្ពុជាតិពីប្រការក្នុងពាក្យបណ្តិ៍ដូចខាងក្រោម ដែលផ្តាស់ពីអធិបតេយ្យភាពទីប្រាសោន្តរោងការនិងការដកខែត្រូវដែលបញ្ជាក់ពីប្រាសោន្ត ទៅដែលបញ្ជាក់ព្រារក្នុងពាក្យបណ្តិ៍ដូចខាងក្រោមក្រោយត្រូវពីព.យ.អទទួលយកទាំងប្រាំប្រការ ។ ប្រការទីមួយនិងទីពីរ (ដែលជាអាជីសុំសូវិតុលាការសំរេចពីសុពលភាពនៃឧបសម្ព័ន្ធ) និងធ្វើសេចក្តីថ្លែងមីនិងបន្ទាត់ក្នុងបច្ចុប្បន្ននៃសេចក្តីសន្តិដ្ឋាន (operative provisions) ទៅព្រះពុទ្ធការយល់ចាប់វាតារមិនចាំបាច់ នេះដោយហេតុថាពុទ្ធការយល់បើកច្បាស់ឧបសម្ព័ន្ធទាំង សុពលភាពដោយហេតុជាលដ្ឋិសមិនចំណែកដោយមួលហេតុថាសុពលភាពនៃឧបសម្ព័ន្ធទាំងឡាយ មកពីការរបៈប៊ុមុជ្រូយនិង ចេញក្នុងទាមទេតណ៍:កម្ពុជាត្រូវបង្កើតការលិកទ្វីរបស់កម្ពុជាថែ⁴⁴ ។

ក្នុងការប្រាន់ប្រាប់ចំណុចការណ៍បែងចែកដែលបានបញ្ជាក់ពីប្រការនៅក្នុងពាក្យបណ្តិ៍ដូចខាងក្រោម ទាំងនឹងការប្រគល់ រូបច្បាស់កិច្ចនិងវត្ថុដែលបង្កើតក្នុងបច្ចុប្បន្ន ឬពេពេទេកទទួលសំរេចមិនបាន តុលាការសំរេចចំណុចការណ៍បែងចែកដែលបានបញ្ជាក់ពីប្រការនៅក្នុងពាក្យបណ្តិ៍ដូចខាងក្រោម⁴⁵ ។

⁴¹ របាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ន. ១៤។

⁴² របាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ន. ១៧។

⁴³ Surya Sharma, *Territorial Acquisition, Disputes and International Law*, (1997) 27; Brian Summer “Territorial Disputes at the International Court of Justice” 53 *Duke Law Journal*, (April 2004), 1812.

⁴⁴ របាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ន. ៣០។ សូមមើលថ្មីកម្មការនៃព្រះមហាផ្សេងៗ នៅក្នុងកម្ពុជា។

⁴⁵ Victor Prescott, *Map of Mainland Asia by Treaty*, (1975), 437; “Prasat Phra Viharn & Phra Viharn Mountain”, in Charuwan Phungtianm, *Thai-Cambodian Culture: Relationship Through Arts*, PhD Dissertation, Magadh University (2000), 247.

ធ្វាប់អនុវត្ត

យល់ចាប់រាយធម៌នៃមេដាការចាប់បើដែលត្រូវពិចារណាសំផែចាតិកនៅត្រសកម្មព្រះវិហារ ខ្លោព្រំដែនដែលគួរលើដែនទីកិច្ចកម្ម ឬ មិនមែនកិច្ចកម្មឯកទេដើម្បីនេះបានទេ? ប្រាកសុប្បមនិស្សគិតិធម៌នៃខ្លោព្រំដែនទីកិច្ចកម្មនៅឆ្នាំ១៩០៥-១៩០៨ ឬ មិនអាពីនេទេ តើការពិត ខ្លោព្រំដែនទីកិច្ចកម្មតែទៅយើងរួច? ...ដូច្នែលតុលាការមិនបានពិចារណាកំណត់ប្រការមួយទៀតបានក្នុងកម្មការជាអ្នករដ្ឋមន្ត្រី។ ដើម្បីតាំងត្រួតពិតអាហង់ៗនេះ លោក Weissberg ស្រប់សង្គមពិភាកសពិចារណាប់រំលែកគ្នា Percy ដែលថ្លែងថា “តើមិនអាចប្រកាសចាប់ខ្លោព្រំដែនឧបសម្ពន្ទំទានសុពលភាពកិច្ចទេ បើតុលាការសំរែចិនខ្លោព្រំដែន ក្នុងឧបសម្ពន្ទំ ចាតិការប្រុងប្រួលិនសំបានជាថ្មាន”⁵⁰ ។

វើនិតិត គឺតុលាការបានសំរែចិនប្រាការនៃបញ្ញើកម្មជាម៉ោង ។ ប្រការនឹមួយនឹងទិន្នន័យ ជាប់ស្រាយនៅក្នុងតួសេចក្តីនៃសាលក្រោមហើយប្រការនឹមួយបានដែលប្រាការជាប់ស្រាយនៅក្នុងដែកសេចក្តី សម្រាប់បានដែលបញ្ជីថ្លែងទៀតដែរថក្នុងលិខិត៦០០៤ ប្រយោជន៍បំភាគខ្លួនដែល លោក Weissberg ឱនបានដកស្រប់សង្គមពិភាកសពិចារណាប្រការទេ ។ តាមពិតពាក្យទាំងស្រប់ប្រុងក្នុងពិភាកសពិចារណាប្រការនេះ ។

“សន្នសួរី (indication) នៃខ្លោព្រំដែនទីកិច្ចកម្មមាត្រានៅឆ្នាំ១៩០៥ត្រូវតាមរយៈពេលណាយ ជាកំស្តុងនិងនាយក្រុមដើម្បីពិពណ៌នាផ្សេងបោះឆ្នោតអ្នកជូនិស្សយកឯកសារនៃសក្សាដំឡើង ។ ក៏ហើយត្រូវបានបង្ហាញដើម្បីដែលត្រូវពិចារណាប់រំលែកដែលជាកំស្តុងនិងនាយក្រុមដើម្បីពិពណ៌នាផ្សេងបោះឆ្នោតអ្នកជូនិស្សយកឯកសារនៃសក្សាដំឡើង ។ តារីទាំងពីរក្រុមដើម្បីជាការស្រប់សារ៖សំខាន់ពិសេសពាណិជ្ជកម្មជាមួយជាមួយនឹងខ្លួន ។ ក្នុងពិភាកសពិចារណាប្រការនេះ ក្នុងពិភាកសពិចារណាប្រការនេះ និងតាមតួសេចក្តី ពិចារណាប្រការនេះ តារីទាំងពីរក្រុមដើម្បីដែលបានបញ្ជីថ្លែងទៀតដែលបានបញ្ជីថ្លែងទៀត ត្រូវបានបញ្ជីថ្លែងទៀតដែលបានបញ្ជីថ្លែងទៀត ។ ដូច្នែល អនុលោមពាណិជ្ជកម្មសារិយមនុស្ស តុលាការត្រូវសំរែចប្រកាសចាប់ខ្លោព្រំបន្ថែមជាពេលពេលក្នុងពិភាកសពិចារណាប្រការនេះ ។

⁵⁰ ដូចប្រភពទាមនី ត្រង់ទ. នៅឯ. មតិជិនសំរែចចំរើកមការពិចារណាការត្រូវដឹងអស់ មិនមេដាក់រឿងពិភាកសពិចារណាប្រការនេះ និងកិច្ចកម្មបំផែនទៅជាការពិចារណាប្រការនេះ។ សូមមើល See R.P. Anand, “The Role of Individual and Dissenting Opinions in International Adjudication” 14(3) *The International and Comparative Law Quarterly* (Jul. 1965), pp 797-798. See generally, 68 *International Court of Justice Yearbook* (1947-8).

⁵¹ រាយការណី ន.យ.អ ១៩១២ (អង្គកិច្ច) ន. ៣៨ ។ D.H.N. Johnson, “Judgment of May 26, 1961, and June 15, 1962, Case Concerning the Temple of Preah Vihear”, 11 *American Journal of International Law* (1962), 1188.

អ្នកណាតាមការដើរប្រជាជនប្រទេស

ជាប់នីងកចាញ់ណូខាងលើគីកចាញ់ណូក្រោមនេះ (គីកចាញ់ណូដែលហេក Weissberg និងថែកភ្នែកសុខុមាភិទិន ឆ្នាំ ២០០៤ របស់ខ្លួន ធម្មចយក)^{៣១} ដែលគេត្រូវអានដើម្បីឱ្យយឺរិយាល់សាលក្រោមពេញតិច :

“ដោយមូលហេតុខាងលើនេះ គុណភាពយល់ថាការចាញ់បានដែលត្រូវពិធារណាសំរែចចាត់តើនៅប្រជាជនប្រទេស ខ្សោត្រូវដែនដែលនៅលើដែនទីវាសុប្បិមិនសុត្រានឹងខ្សោត្រូវចែកទីកន្លែមទៅមុន្តែនៅប្រទេស? ប្រាសុប្បិមិនសុត្រានឹងខ្សោត្រូវចែកទីកន្លែមឆ្នាំ១៩៤៩-១៩៥៨? បុ ហើមិនអភិធម៌ទេ ពីការពិត ខ្សោត្រូវចែកទីការតាត់ទៅយ៉ាងម៉ែច?”

មាននីមួយៗ ដោយហេតុចាតុពាករសំរែចកំណត់ថាខ្សោត្រូវដែនដែលត្រូវដែលត្រូវដែនទីលើបសម្បត្តិ១មានសាកលវាតទៅហើយ ត.យ.អ ពុំចាញ់បាន (ដួចដែលសារព្យាយាយ Victor Prescott ចងុលូបង្ហាញ) “ប្រកាសចាត់ត្រូវដែននៅជុរិពុបិវេណាមានដីនៃប្រជាជនប្រទេសបង្កើតឡើងជាមួយខ្សោត្រូវបែងចែកដែនទេ ព្រោះទិន្នន័យនេះត្រូវបានសំរែចមុន ដែលវាត្រូវការចម្លើយហើយ”^{៣២}។ វិច្ឆូមាក់ឡើត គីកឡាក Keith Hight ផ្តល់ឈ្មោះថ្មីដូចម៉ា :

“គុណភាពសំរែចចា ដោយហេតុចាតុបនាត់ត្រូវដែនដែលបញ្ជាក់នៅលើដែនទីត្រូវបានទូលាយកន្លែងហើយ នោះ គេមិនចាញ់បានពិនិត្យទីកន្លែង (ខ្សោត្រូវបែងចែកទីករូបវិនិច្ឆ័យដែនដែលដែនទីកន្លែងមាត្រានៃសវន្ទិសព្យាទេ។ ទិន្នន័យបច្ចេកទេសសុគសារព្យាមានក្នុងវិមានឯកសារិយាល័យនិងក្នុងមាត្រានៃតំបន់ការពិពណ៌នាក្រោមកំណត់ត្រា ដែនក្នុងមាត្រាសនិសព្យា មិនត្រូវលើកយកពិធារណាសំរែចដោយគុណភាពទេ ព្រោះពុំចាញ់បានកំណត់ទិន្នន័យតិចឲ្យត្រូវចែកជាលើមួយនៅក្នុងរដ្ឋបាដីនឹងក្នុងរដ្ឋបាដីនេះ នាំរាយគុណភាពមិនចាញ់បានយ៉ាង ដល់ការពិចារណាលើកត្រាកុម្ភិវិក្យា និងក្នុងមិសណ្តានិវិក្យានេះទេ”^{៣៣}។

^{៣១} “as a consequence” to use the words of J.H. W. Verzijl, “International Court of Justice. Case Concerning the Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand)”, 9 *Nederlands Tijdschrift voor Internationaal Recht* (1962), 248.

^{៣២} Victor Prescott, *Map of Mainland Asia by Treaty*, Melbourne University Press (1975), 437.

^{៣៣} Keith Hight, “Evidence, the Court, and the Nicaragua Case,” 81 *American Journal of International Law* (1987), .25; also Durward Sandifer, *Evidence Before International Tribunals*, (rev. ed 1975), 338-339. ក្នុងនេះគីកឡាក់ឡើត ភូលិ ប៊ូ យ៉ុស ជាម៉ែងរបាយការដែលត្រូវបានបង្ហាញក្នុងរដ្ឋបាដីនឹងក្នុងរដ្ឋបាដីនេះ បានធ្វើសេចក្តីថ្មីបំព្រឹងចាញ់ត្រូវបានក្នុងអារម្មណ៍នៅរដ្ឋបាដី។

ច្បាប់អនុរាជកិ

សាលក្រោមសំរេចថា ថែបានទទួលយកខុសម៉ែនទ្រងហើយនៅឆ្នាំ១៩០៨-១៩០៩ថាតំណាងឱ្យលម្អិតនៃការកំណត់ព្រំដែនហើយបានទទួលស្ថាល់ខ្សោយបន្ទាត់លើដែនទីថាជាបន្ទាត់ព្រំដែននៃប្រទេសទាំងពីរ⁵⁵។ យោងតាម ព.យ.អ “ជាលម្អិតនៃការទទួលស្ថាល់” ដែនទីនេះបានធ្វើឡើងជាការតែសន្តិសញ្ញាបើយបានភាយជាដែកមិនអាចបំបែកបាននៃសន្តិសញ្ញានេះ⁵⁶ នៅបីខ្សោយបន្ទាត់លើដែនទីនាករពីខ្សោយបែងចេកមិកកី ខុសម៉ែនត្រូវបានសុខចិត្តទទួលយកដោយផ្ទាក់បានទាំងពីរ⁵⁷។ ដូចដែលលោក Weissberg ចងុលបង្ហាញ អានុភាពនៃសេចក្តីសំរេចនៃព.យ.អនេះគឺថា: "...តាមវិធានបក្សសាយសន្តិសញ្ញា ដើម្បីជាប្រយោជន៍ធ្វើឱ្យមានភាពប្រាកបនិងភាពជាចំស្រួលព្រំដែន ដែនទីដែលពុំបានចុះហត្ថលេខាឌិនចូលជាបទបញ្ជីតិសន្តិសញ្ញាមានឧត្តមភាពនៅខ្លួនសារុមាប្រាសន្តិសញ្ញា"⁵⁸។

វិ: ឥឡូវដែលការបែន្ថែមប្រការត្រួវរបស់កម្ពុជានឹមិមួយ ទិន្នន័យ និងទិញ្ចាំ មែនវិប្រទេសថែ លោកសេវិប្រាមេទ លើកឡើងថា “ដោយសារខុសម៉ែនជាដែនទីមួយក្នុងបណ្តាប់ដែនទីមួយយុត្តិ ហើយដែនទីខ្លះទាំងនេះមិនត្រូវបានលុបបានដោយសន្តិសញ្ញា ១៩០៧ ទេ គេអាចធ្វើឯកសារណ៍យ៉ាងងាយថា បើតុលាការប្រកាសសាលក្រោម ទទួលខុសម៉ែនចាមានសុពលភាព គុណភាពថា ថ្មីត្រូវកំណត់ព្រំខ្សោយបែងចេកដែនទីដែនទីខ្លះត្រូវកំណត់ពីរឯកសារណ៍យ៉ាងងាយ។”⁵⁹

ព.យ.អ ពិនិត្យបានការត្រួសុពលភាពខ្សោយព្រំដែននៅលើដែនទីដើម្បីទេរៀត⁶⁰ ដោយពេលដោយប្រយោជន៍:

“ជាថ្មីទៅ ពេលណាប្រជែងពីរកំណត់ព្រំដែនរវាងគ្រប់គ្រង កម្ពុជានឹមិមួយ ក្នុងបណ្តាប់ដែនទីមួយ គឺត្រូវធ្វើយ៉ាងឈរឱ្យបានសំរេចស្ថិស្ថាបានជាចំស្រួល។ ការនេះមិនអាចធ្វើទៅបានទេ បើព្រំដែនដែលត្រូវបានកំណត់ ហើយនោះអាចទៅមិនទេទែៗដែរការបែកបញ្ជាផែកជាបញ្ហាដោយយើប្បាក់បុសនេះកំបុសនោះ ក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រ ហើយមេដែលទាមទារឱ្យមានការកំណត់ព្រំខ្សោយបែងចេកទេ។ ដូចនឹងការបែបនេះនឹងរាយការ

⁵⁵ Krishna Rao, *The Preah Vihear Case and the Sino-Indian Boundary Question*, New Delhi-1 (1963), 2 រាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ៩. ៣៩។

⁵⁶ Guenter Weissberg noted and quoted it in “Maps as Evidence in International Boundary Disputes: A Reappraisal” 57 *The American Journal of International Law* (1963), 797.

⁵⁷ រាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ៩. ៣៩។

⁵⁸ Guenter Weissberger, “Maps as Evidence in International Boundary Disputes: A Reappraisal,” *American Journal of International Law* (1963), 802; Victor Prescott and Gillian Triggs, *International Frontiers and Boundaries, Law, Politics and Geography*, (2008), 210.

⁵⁹ រាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ ក្បាលទី ២ (សំអាធ) ៩. ២១៦ ICJ Reports 1962 Vol 2 (Pleadings), 216

⁶⁰ Victor Prescott, *A Study of the Delimitation of the Thai-Cambodian Boundary*. Canberra: Office of National Assessments (1985) 15, 20.

ឯិបញ្ចប់ ហើយភាពជាថ្វេសចក់ត្រាន ។ ត្រាំដែនលើបន្ទាន់ ក្រោពីភាពត្រានសេរាកាត និងធ្លាក់ក្នុងសភាពមិនមែនមានតារបុត្រ ។ គោត្តីមីបានជាកាតិទាំងពីរនៅក្នុងរឿងក្នុងនៅថ្មីថ្មីដែលពីរបានកំណត់ត្រាំដែននៅក្នុងកំណត់ត្រាំដែន លើដីជាបាយដីដីកំពេងឡើងមានសន្លឹកស្អាតដែលដែងចាត់ខ្សោយត្រាំដែននៅក្នុងកំណត់ត្រាំដែន តាមខ្សោយបែងចែក ។ តែយើពុមានសន្លឹកស្អាតត្រាំដែនជាថ្វីវិនេយត្រាំដែនត្រាំដែនចាត់ខ្សោយបែងចែក ឬកបុតាមខ្សោយត្រូវនូវក្នុង តែតុបានចែងត្រូវធ្វើការកំណត់ត្រាំដែនលើដីជាប់ន្លែមទេ ។ រឿងនេះបានជាកាតិទាំងពីរចែងត្រូវរោះយាយមានការកំណត់ត្រាំដែនលើដីអគ្គិឃ ត្រោះគោចាត់ទុកចាសន្លឹកស្អាតនៃខ្សោយបែងចែកនិងត្រូវបានដើរបាននូវប្រាកដភាពិនិភ័យជាថ្វេស ។ អគ្គិឃដើរបាននូវប្រាកដនិងជាប់ន្លែមទេ ។ បានជាកាតិទាំងពីរចែងត្រូវរោះយាយមានការកំណត់ត្រាំដែនលើនិនិមួយបន្ទាត់ដែននឹងខ្សោយបែងចែក ។^{១៩}

៦. ត្បូសេចក្តី(ផ្ទុកខាងសំណើរួម) (Ratio Decidendi) និង

សេចក្តីស្និត្តាន(ផ្ទុកខាងសំណើ) (Dispositif) នៃសាលក្រែង ព.យ.អ

សេចក្តីដែនរបស់ថែក្នុងលិខិតឆ្នាំ២០០៨ដែលចាត់នៅក្នុងប្រការនៃសេចក្តីស្និត្តាន គុណាការមិនបានដោះស្រាយបញ្ញាផ្លូវត្រាំដែនអ្នកទាំងអស់^{២០} នេះប្រហែលចង់និយាយថា ការកំណត់ត្រានត្បូសេចក្តី(ratio decidendi) រាយការកំណត់ត្រានស្និត្តានស្ថិតិយាល័យ ។ សំដីនេះពីជាមិនពិតទេ ។

ដូចបានដែនខាងលើ នៅក្នុងត្បូសេចក្តីនៃសាលក្រែងរបស់ខ្លួន គុណាការតាំងត្រូវនិងប្រកាសស្ថានភាពតិចយុទ្ធឌីលូសម្នែន១ឆ្នាំមានសុពលភាពនិងចុានូរបាកាពហើយជាប់ផ្ទុកមិនមានជាប់ចេញពីសន្លឹកស្អាតពេលវេលាដី៖ "អនុ-ភាយការិនានិងបកស្រាយសន្លឹកស្អាតគុណាការត្រូវសំរែចប្រកាសថា ខ្សោយបន្ទាត់ត្រាំដែនដែលគូសក្នុងដែននឹងខ្សោយបន្ទាត់សុពល" ^{២១} ។

^{២០} រាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ៩. ៣៤។ និង Kaiyan Kaikobad, *Interpretation and Revision of International Boundary Decisions*, Cambridge University Press (2007), 315; Kaiyan Kaikobad, "Some Observations on the Doctrine of Continuity and Finality of Boundaries", *The British Year Book of International Law* (1984), 118-141

^{២១} នាមិត្តុដៃថ្ងៃទី ២១ កក្កដា ២០០៨ នៃតំណែងអចិន្ត្រួយដៃប្រទេសថែរការក្រោមប្រព័ន្ធស/2008/474, ៦.

^{២២} រាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៦២ (អង្គសេចក្តី) ៩. ៣៦។

ច្បាប់អនុរាជាតិ

ជាគោលការណ៍ទៅច្បាប់អនុរាជាតិទាំងសេចក្តីសន្និដ្ឋាន (dispositif) និង តួសេចក្តីទេសាលក្រមមាន តម្លៃកាតព្យាពាណ (binding force) គឺតែហេតុផលក្នុងតួសេចក្តីមិនចេញប្រុសពិសាលភាពទេសេចក្តី សន្និដ្ឋាន⁶⁴។ វិធាននេះចេញពីរឿងក្រឹមឱ្យយុបស់ខ្លួនគឺ Pious Fund Case (1902) នូវនេះ តូលាការ អាជ្ញាកណ្ឌាលអិវ្សូយ៉ែចេងចេញជានិធានថា :

"...ដែកទាំងអស់ទេសាលក្រមប្រកិត្យទាក់ទងនឹងចំណុចនានាដែលនៃកំពុងការនៅក្នុងការកិត្តកំត្ថាប់ក្នុង បំពេញបែន្ទុមឱ្យត្រឡប់ទៅមក ហើយ...ដែកទាំងអស់នោះសំរាប់ធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់នូវអនុវត្ត និង វិសាលភាពទេសេចក្តីសន្និដ្ឋានទេសាលក្រមនឹងសំរាប់កំណត់ចំណុចនានា ដែលចំណុចទាំងនោះធ្វើជាបង្រៀប ឱ្យរក្សាដែលប្រាំវិធីធម្ម (res judicata) និងដែលប្រាយមកមិនអាចចោចជាបញ្ហាយ៉ែតទេ"⁶⁵។

វិធានច្បាប់អនុរាជាតិនេះកំពុងបានប្រកាសដោយបុញ្ញាចិកវិនិត្តន៍ អនុរាជាតិនៅក្នុងរឿងក្រឹម (Polish Postal Service in Danzing-1925)⁶⁶។ ក្នុងរឿងនេះ តូលាការនោះបាន សំរេចចាត់ការពិតណោស់ដែលថា "ដែកទាំងអស់ទេសាលក្រមទាក់ទងនឹងចំណុចជាជម្រោះពលរដ្ឋ និងបំពេញការ ទេរិញទៅមកហើយដែលប្រាកកគិតដើម្បីកំណត់អនុវត្តយុប់លាក់និងវិសាលភាពទេសេចក្តីសន្និដ្ឋាន ពេលគីជាតាការប្រាកដណាស់ដែលថាបានបានក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានភាពព្យាយារាងភាគពីរកំពុងការ ហើយបានបង្កើតឡើង នៅដើរប្រុសវិសាលភាពទេសេចក្តីសន្និដ្ឋានសាលក្រម"⁶⁷។ តូលាការអិវ្សូយ៉ែកំពុងការ ទទួលស្ថាល់ ដែលថា គិមិនអាចទោះឆ្លាតអនុម័តយកទៅសេចក្តីសន្និដ្ឋានដោយមិនទទួលយកហេតុផលក្នុងតួសេចក្តីនោះឡើយ ព្រោះ គីជាតាការប្រាកដណាស់ដែលថាបានបានក្នុងសេចក្តីសន្និដ្ឋានភាពព្យាយារាងភាគពីរកំពុងការ នៅពេលក្នុងការបង្កើតឡើង នៅពេលបំបែកបាន⁶⁸។

តាមសំដីរបស់ប្រធានត.យ.អក្សុងរឿងក្រឹមអាប្រើកខាងត្បៃង (South West Africa Case) ពេលថា "សេចក្តីសន្និដ្ឋានមិនអាចជាថែងចេញពីមិនបានតូលាការដែលសំដីនៅក្នុងតួសេចក្តីរបស់ខ្លួនបានទេ ព្រោះ ឱ្យឈរវេះសាលក្រមត្រូវតាមមកពិការអាជីវិសាលភាពព្យាយារាងសេចក្តីសន្និដ្ឋាន សេចក្តីសំរេចនៅ

⁶⁴ Mohamed Shahabuddeen, *Precedent in the World Court*, Cambridge University Press, (1996), 161-163

⁶⁵ "Decision of Permanent Court of Arbitration in the Matter of the Pious Fund, October 14, 1902", 2 *American Journal of International Law* (1908), 900; also Michael Reisman, "The Breakdown of the Contractual Mechanism in ISCID Arbitration", *Duke Law Journal* (Sept. 1989), 800.

⁶⁶ *Permanent Court of International Justice, Series B, No.11* (1925), ("PCIJ") 29-30.

⁶⁷ *PCIJ, Series E, No. 9*, 174.

អ្នកណាត់ម្នាក់នឹងប្រព័ន្ធលីវិបារ?

និងការលើ^{១៩} ។ មាតិនេះ ត្រូវបានព.យ.អអនុម័តយកនៅក្នុងរឿងកីអង់គេសនឹងបារាំង (United Kingdom v. French case)^{២០} ។ ប្រទេសអង់គេសដាក់ពាក្យសុវត្ថុធមាត្រអធ្វើកិច្ចបក្សសាយសេចក្តីសំរចរបស់ខ្លួន។ អចិន៍ ថ្ងៃទី៣០ ខែកញ្ញា ១៩៧១ ពីព្រះក្នុងសាលក្រមមានភាពមិនសិស្សម្នាក់ត្រារវាងត្បូសេចក្តី (ដែលមានឯមាមការកំណត់ត្រាដែលមានជីថ្យៈ) និងសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់ (ដែលមានកំណត់តែលការណើអនុវត្តច្បាប់សិត្តិថ្នាន់រឿងកី) ។ ភាគិទាំងពីរមិន យកស្របតាមលើវិសាលភាពនៃវត្ថុត្រូវកំណត់វិនិច្ឆ័យ (res judicata) ។ នៅក្នុងត្រួតវិភាគរបស់ខ្លួន res judicata មានពេលនៅក្នុងសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់ទេ ។ ប្រទេសអង់គេសពបដិតាសនឹងភាពការណើ res judicata ដោយជីរុញ្ញិត្រូសេចក្តីមានអនុភាពលើសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់ ដោយខ្លួន "សំគាល់ សិត្តិថ្នាន់ប្រយោតនៅក្នុងត្បូសេចក្តីជាដាតាតុងសំខាន់ទៅសេចក្តីសំរច" (award) ដែលមានតម្លៃការពិនិត្យសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់ដែរ ហើយ...យ្មាប្រយោតនោះជាតាក្យដែលតុលាការធ្វើយុទ្ធបទទៅនឹងសំណួលពារី ក្នុងត្រួតវិភាគរបស់ខ្លួន ដែលដាក់ឡាយពុលាការកាត់^{២១} ។ តុលាការទទួលយកទីក្រុងក្រុងក្រុងសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់ ដោយ និត្តវិភាគ :

.....រកបានយកត្រូវបំត្តាតាទៅក្នុងនិតិវិធីអនុវត្តន៍ដាក់ដំណាច res judicata (គឺអនុវត្តការពិនិត្យភាពនៃសេចក្តីសំរច) ជាផោលការណើ មាននៅតែក្នុងដំឡើងនៃសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់កិច្ចមាននៅក្នុងត្បូសេចក្តីទេ ។ តាមមិនិរបស់តុលាការយើងកំច្បាប់សំរច ហើយតើទៅដែលចំណោមយ៉ាងជិតសិទ្ធិដែលមានរវាងសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់ និងត្បូសេចក្តីជាផោលការណើគោគ្រវរត់ទៅរកបានគុរសេចក្តីវិញ្ញានិមួរកំណត់បំភីអត្ថតម្លៃយិនិង វិភាគភាពនៃសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់^{២២} ។

^{១៩} South West Africa, ICJ Reports (1966), 56.

^{២០} Decision of 14 March 1978 on Delimitation of the Continental Shelf (Interpretation of the Decision of 30 June 1977, Court of Arbitration (UK vs France), 54(6), International Law Reports, (1978) para. 28.

^{២១} អូរិលផ្លូវការាយណើនៃលេខយោង ៦៨ កច. ២២ ។

^{២២} អូរិលផ្លូវការាយណើនៃលេខយោង ៦៨ កច. ២២ ។ នៅក្នុងរឿងប្រព័យពុជសាសន់ថ្មីមួយ តុលាការអនេះរាយក្រារី អំពី តាមដីនៃក្រុងក្រារីនៃពុជសាសន់ថ្មី ដោយថ្លែងថា : "គោគ្រវរត់ទៅរកបានគុរសេចក្តីវិញ្ញានិមួរកំណត់បំភីអត្ថតម្លៃយិនិង វិភាគភាពនៃសេចក្តីសិត្តិថ្នាន់" ។ ចុរាមេលិតិទាក់ទែនិនការអនុវត្តអនុសញ្ញាសិតិការទៅបោះឆ្នោតនិងការផ្តល់ប្រាកប្រើប្រាកដ បុជសាសន់ (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) សាលក្រមថ្ងៃទី ២៦ កុម្ភ: ២០០៧ នាទី ១៩៦ ។

ម្ចារប័ណ្ណរដ្ឋាភិ

រឿងនេះពីពាណក្តីន ពីព្រះខេត្តតិនក្នុងសេចក្តីសិន្ទូជាន ជារឿយទៅពេលមានយោងពីក្រាតធម៌នៃយុទ្ធសាស្ត្រភាគរបស់ខ្លួន និងដែលបានមកពីការសម្របសម្រួលតាមរយៈការសរសេរសេចក្តីសិន្ទូជាន ដោយប្រើពាក្យសំដឹទួលបំទូលាយនិងមិនជាក់ច្បាស់⁷²។

នៅក្នុងករណី *Continental Shelf (Tunisia v. Libya)* ប្រធែសទុយណេសិរុញ្ញាយមានក្នុងក្រប់ប្រយោជន៍ពីការខុសត្វារវាងគ្មានសេចក្តីសិន្ទូជានទៅសាលក្រមព.យ.អ។ ខាងក្រុងសេចក្តីថ្មីនឹងបានបញ្ជាផ្ទុកដើម្បីបង្ហាញពីការប្រើប្រាស់សេចក្តីសិន្ទូជាន ដែលការងារសេចក្តីសិន្ទូជាន និងមានជាក់សិរុញ្ញាយការទាំងនេះទេ។ ទូយណេសិរុញ្ញីករណីថានិយាយការបំផែននៅក្នុងសេចក្តីពេលមានតំណែង ការពិនាក់ពាណិជ្ជការនៃព្រះរាជមក្ខុងសេចក្តីសិន្ទូជាន។ តូលាការសំរែចា សាលក្រមទាំងមូលមានអំណាចការត្រួតពាណិជ្ជការនៃមែនត្រួតដើរ សេចក្តីសិន្ទូជានបុរីណ្ឌារេះទេ :

“ពាក្យសំដឹងអស់ទៅសាលក្រមរបស់តូលាការមានលក្ខណៈជាស្ថាពរិនមានអំណាចការត្រួតពាណិជ្ជការ...”⁷³

ពាក្យសំដឹងនេះ មិនមែនជាសម្រួលបស់តូលាការថែទេ តែជាកំណត់បង្ហាញបស់តូលាការ”⁷⁴។

បុន្ថែមនាប់ពីរឿង *Continental Shelf Case* មក ប្រសិនបើ “ចំណុចសំរែច្បាស់” (express findings) របស់ព.យ.អនៅក្នុងក្នុងសេចក្តីជាលក្ខខណ្ឌសំខាន់ចំពោះសេចក្តីសំរែចរបស់ខ្លួនចំណុចសំរែចទាំងនេះត្រូវរាប់ចាត់ខាងមានអំណាចការត្រួតពាណិជ្ជការ”⁷⁵ ឬដូចជា “បើមិនពិចារណា” ចំណុចកំណត់ច្បាស់។ នៅក្នុងសាលក្រម រូមមានការកំណត់ ថាគុបសម្រេចទៅមានសុពលភាពនិងជាប់ដូរកម្មួយមិនអាចបំហែកបានពីសិន្ទីសញ្ញានេះ នៅការប្រការរបស់ព.យ.អនៅក្នុងសេចក្តីសិន្ទូជានដែលមានសេចក្តីថា “ប្រធែសទុយណេសិរុញ្ញាយការអិបតេយ្យការពកមួគា” ពីពាណាពានសំយុទ្ធឌានំងអស់ បើគឺមិនពិចារណាថែនព.យ.អាងនូវយោងដល់សេចក្តីសិន្ទូជាននេះតាមមូលហេតុណានេះ⁷⁶។ ការប្រទាក់ប្រឡងត្វារវាងចំណុចសំរែច្បាស់និងសេចក្តីសិន្ទូជានគឺ

⁷² Stephan Wittich, “Permissible Derogation from Mandatory Rules? The Problem of Party Status in the Genocide Case”, 18 *European Journal of International Law*, (2007), 603

⁷³ ពាក្យសំរូបសិន្ទីនិងបកប្រាស់សាលក្រមថ្ងៃទី ២៤ កុម្ភ: ១៩៨២ នៅក្នុងរឿង *Case concerning the Continental Shelf (Tunisia/Libya)*, សាលក្រមថ្ងៃទី ៣០ កុម្ភ ១៩៨៤, ក.ច. ៤៧។

⁷⁴ Decision of 14 March 1978, 54 *International Law Report* (1978), 171.

⁷⁵ រាយការណ៍ ព.យ.អ ១៩៨២ ក. ៣៩។ សូមមើលផែនដីរវាងអត្ថបន្ទប់ Justin Hughes, “American Moral Rights = Fixing the Dastar “Gap”” 69 *Utah Law Review* (2007), 706.

ការសំខាន់ដូចដែល ន.យ.អកំណត់ថា^{៧១} ដើម្បីសំរចបញ្ជាមធិបតេយ្យនេះ គុណាការត្រូវតែតិចជាលើខ្សែព្រំដែន
រាយរដ្ឋទាំងពីរ^{៧២} ។

ដូច្នេះជាការមិនត្រូវដែលលើកឡើងថា មានតែដូកសេចក្តីសន្តិដានប៉ុណ្ណោះដែលមានអំណាចការពួករាល
ឡាក្តុងសាលក្រោមគុណាការ ។ ដូយពីការអេសាងរបស់ប្រទេសថែ ចំណុចកំណត់ថ្មាស់ទៅក្នុងដូកតូសេចក្តីនៃ
សាលក្រោមមិនត្រឹមតែជាដើរកន្លែកនៃត្រូសេចក្តីបុំណូនៗទេ ដូយទេវិញចំណុចកំណត់ថ្មាស់ទាំងនេះគឺជាខាងកំណត់
ដែលមានអំណាចការពួករាលតែម្លាត^{៧៣} ។

៤. ទីកន្លែងនៃស្ថាបនិភ័ណីគោរព្យាពានកំណត់នៅក្នុងម្នាក់អន្តរជាតិដើយ

ដូចមានពិភាក្សាទានេរើ ទីកន្លែងនៃព្រំដែនកម្ពុជា-ថែ ជាតិសេសត្រង់ដូកប្រាសាទព្រឹបារដូចដែលគូស
ឡាក្តុងខែសម្ពោះត្រូវបានកំណត់ដោយថ្មាប់អន្តរជាតិហើយ ។ ការដាច់ព្រេចនិងស្រែរការនៃព្រំដែនត្រូវបាន
កំណត់បញ្ជាក់ដោយគុណាការទៅខែហើយ^{៧៤} ។ ក្រោយមកនៅឆ្នាំ២០០០ ថែបានទទួលស្ថាល់ខែសម្ពោះត្រូវបានកំណត់^{៧៥} កី
ឡនទទួលស្ថាល់កន្លែងនៃព្រំដែននៅលើដែនទីនេះប៉ុន្មោះ តែតម្លៃរឹបរាជ្យសេដ្ឋកិច្ចរបស់ខ្លួន
ឡើងតែ ។

៥. ការជួនដីឱ្យពីការព្រមអនុវត្តតាមសាលក្រោម

^{៧១} រាយការណ៍ ន.យ.អ ១៩៦១ (អនុសេចក្តី) ន. ១៩៤

^{៧២} "Judgment of May 26, 1961 and June 15, 1962, Case Concerning the Temple of Preah Vihear", 11 *International and Comparative Law Quarterly*, (Oct., 1962), 1199.

^{៧៣} Hyung Lee, "Mapping the Law of Legalizing Maps: The Implications of the Emerging Rule on Map Evidence in International Law," 14 *Pacific Rim Law and Policy Journal*, (2005), 170-176; Peter Radan, "Post-Session International Border: A Critical Analysis of the Opinions of the Badinter Arbitration Commission," 24 *Melbourne University Law review*, (2000), 59; Peter Trooboff, Haihua and Eric Keong, "Treaties – Treaty of Peace Between Egypt and Israel – Demarcation of Internationally Recognized Boundaries – Arbitration of Dispute – Taba" 83 *American Journal of International Law*, (1989), 595; Lung-chu Chen, W.M. Reisman, "Who Owns Taiwan: a Search for International Title," 81 *Yale Law Journal*, (1972), 673; Thomas Donovan, "Challenges to the Territorial Integrity of Guyana: a Legal Analysis," 32 *Georgia Journal of International and Comparative Law*, (2004), 714; Christopher Brown, "A Comparative and Critical Assessment of Estoppel in International Law," 50 *University of Miami Law review*, (1996), 397,402

^{៧៤} មាត្រា ១៣ នៃអនុស្សារណ៍: នៃការយោតិយោត្តការវាយរដ្ឋាភិបាលព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងរដ្ឋាភិបាលព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងការរាយសំនេះ និងការរាយប្រំដែនដីគោរព (១៩ មិថុនា ២០០០) ។

ព្រាប់អនុវត្តតិ

លិខិតឆ្នាំ១៩៦២ថ្ងៃសំដែងក្នុរៈ"ការមិនយល់ព្រមចំពោះ...សេចក្តីសំរចរបស់គុណភាពរាយដើរក
នឹង មូលហេតុថាសេចក្តីសំរចនេះជូនយើងបទបញ្ជីជាកំស្លាយនៃសន្និសញ្ញាណេចំនួន១៤០ពាល់ ហើយជូនយើង
តាមការណើថ្វាប់និងយុត្តិធមិ" ។ លិខិតឆ្នាំ ១៩៦២ ថ្ងៃសំដែងបន្ថីការបង្ហាញក្នុរៈ :

"ក្នុងការសំរចចិត្តព្រមអនុវត្តតាមសេចក្តីសំរចរបស់គុណភាពរាយដើរក្រោមនៅ
វិបារ រាជរដ្ឋាភិបាលសូមរក្សាទុកក់សិទ្ធិថា នៅថ្ងៃសំដែងបន្ថីការបង្ហាញក្នុរៈ
ដើម្បីទាមទារយកប្រាសាទ្រីវិបារមកវិញ ដោយប្រាក់ប្រាក់ និងសូមចាប់បើកការប្រជុំ
អាជមាននៅពេលអនាតត និងសូមចាប់បើកការប្រជុំដែលសេចក្តីសំរចរបស់គុណភាពរាយដើរក្រោម
ជាកិដែលសំរចប្រពល់ប្រាសាទ្រីវិបារនៅប្រទេសកម្ពុជា" ។

ជាការគ្រឿងបំផុតនិងកត់សំគាល់ថា នៅពេលដែលអគ្គិភ័យជាប្រជាជាតិនិងតំណែង
អចិន្តក្រឹមបន្ថែមប្រចាំអង្គភាពប្រជាជាតិទទួលលិខិតឆ្នាំ១៩៦២ដោដូចបីបុងលិខិតពុំមានមានដែលទី
អមទេ ហើយក៏ត្រានើយិញអីក្នុងលិខិត១៩៦២នេះសូវយិញថាមានអីអម្ឌាប់មកជាមួយដ៏រារាំ
ដឹងដែលបង្ហាញនៅក្នុងរូបទីឱានក្រោមយិញដាក់អមិនិខិតឆ្នាំ១៩៦២ ពេលលិខិតនេះត្រូវបានបានបុម្ភុក្រោម
នៅពេល ក្រោយមកក្នុងព្រឹត្តិបត្តិនៃក្រសួងការបន្ទះដែល ឯកសារនេះមិនបានបង្ហាញនៅក្នុង
ឯកសារជាផ្លូវការរបស់អង្គភាពប្រជាជាតិទៅហើយក៏មិនមាននៅក្នុងទិន្នន័យរបស់សហប្រជាជាតិដ៏រ៉ាំ ។
ហើយជាបីបុងដែលដែលដែលទីនេះមិនត្រូវបានបង្ហាញជាមួយលិខិតព្រះមកពីដែនទីនិងខ្លួនឯកសារនេះលិខិតឆ្នាំ១៩៦២ មាន
និងជូនយើងក្នុរៈ ។ ក្រោយមកនៅពេលកម្ពុជាបានទទួលដែលទីស្រែដោយក្នុរៈ កម្ពុជាថ្មានចោលក្រាមក្រោម

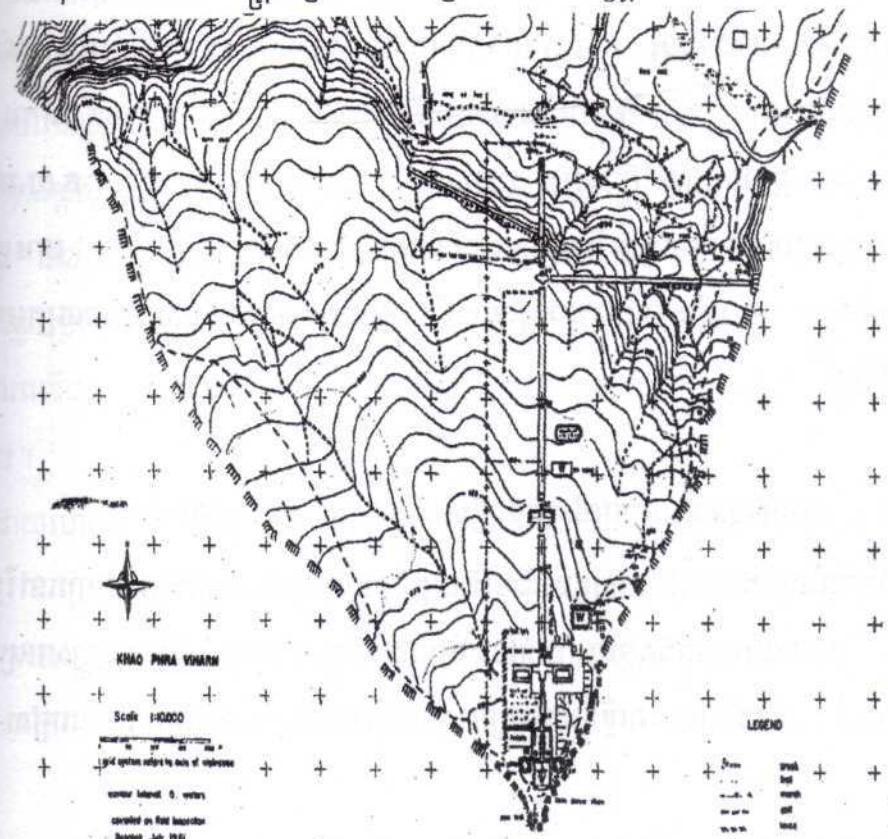
⁸⁰ 1(6) June-July (1962) *Foreign Affair Bulletin*, Ministry of Foreign Affairs, Bangkok, Thailand, 130.

⁸¹ លទ្ធផលនៃការប្រកាសប្រចាំឆ្នាំ១៩៦៣ និងការគ្រឿងប្រជាជាតិរបស់ប្រធានាជាតិ Dag Hammarskjöld Library ១២ ស៊ីហា ២០០៨ ។

⁸² វិចាគ/បច្ចុប្បន្ននៃសេចក្តីថ្ងៃនៃការណើថ្វាប់និងការប្រជុំក្នុរៈ ដែលថា "សេចក្តីសំរចជូនយើងជាកំស្លាយនៃសន្និសញ្ញា ១៩០៨ និងជូនយើងពីគោលការណើថ្វាប់និងការអនុវត្តជាមួយជាតិ" គឺជាប្រចាំពាណិក កាលណាមាត្រានានៅក្នុងសន្និសញ្ញាខ្សោយជាតិថ្មី ព្រំដែន មាត្រាសន្និសញ្ញាផ្លូវមានប្រែកប្រែ ដូចដែលមេដារីរបស់ប្រទេសថែទាន ឱ្យវិវាទដែលប្រទេសនេះ នៅទី១៩៩៩ពេលកម្ពុជាថ្មាន ទៅក្នុងការណើថ្វាប់និងការលើលេខយោង ៥៩ ត្រួមទំនាក់ នៅក្នុង បុន្ថែត.យ.អ នៅក្នុង ក្រោមក្រោមប្រាសាទ្រីវិបារនេះសំរច យកអគ្គិភ័យពីនៃលើមាត្រានៃសន្និសញ្ញា ។

អ្នកណាតាមអំណីត្រាគារមិនធ្វើវិញ?

និងទីនេះ “ដូយស្រឡោះពីសេចក្តីសំរែរបស់គុណាការ”³³ ។ សមាជិកនៃសភាឌចំបងចុប្បន្ទានអេងខាងជាមិនិត្យាំ ទៅតែមានសុពលភាពជាអចិន្តក្ស័យប្រជាមាញនា ៦៤ នៃ លក្ខណិកនៃព.យ.អ³⁴ ។

(Map by courtesy of the Survey Department)

Map representing the area where the Temple of Phra Viharn is situated, over which Thailand has relinquished her sovereignty.

និងទីនេះ -អក្សរនៃខាងក្រោមសរុបនៅថា -ដឹងទីពំភារអាយុទីពំប្រាកាសម្រាវិបាយនៃលេខទំនាក់ទំនាក់ដីបានយកដូចខាងក្រោម ។

ប្រភពក្រសួងការបរទេសវ៉ាម ១៩៦២ 。

³³ Aide Memoire Sur Les Relations Khmero-Thaidaises/Aide Memoire on Khmero-Thai Relations (October 1962), 75.

³⁴ Supalak Ganjanakhundee, “Preah Vihear Controversy a Hot Topic in No-confidence”, *The Nation*, 25 June 2008; លោក Abhisit Vejjajiva, ដែលត្រូវរោះជាភាសយករដ្ឋមន្ត្រីថែច្បាប់ថ្លែងខាង “ប្រទេសថែមិនដែលសុខចិត្តទម្ងនេយកដែលកម្ពុជាតាក់ឡើតុលាការយុត្តិធម៌អនុវត្តជាតិផ្លែទៅនៅទេ និងយានដៃមានបំណុលយកប្រជាមកពិភពលោលណាដែលអាកាសបុច្ចោះ ។ Bertil Lintner, “Temple Furor Exposes Delicate Ties”, *Far Eastern Economic Review*, July/August (2008), 39, ឯិទិទេនេះត្រូវបានប្រើបានដើម្បី មកត្រួតពិនិត្យក្នុងចំណែករដ្ឋមន្ត្រីដែលនៅ ។ ចុរាគមិល Supalak Ganjanakhundee, “Common Sense Should decide the issue of Preah Vihear Temple, unless it becomes politicized”, *The Nation*, 2 July 2008.

ច្បាប់អនុរដ្ឋាន

ប្រទេសថែមទាំងប្រតិបត្តិពេញលេញតាមសាលក្រមរបស់គុណភាពយុត្តិធម៌អនុជាតិទៅ^{៨៥} ។ តាមដ្ឋាន
ផ្សារ បើអេឡិចក្បែងឈាយចារិយិត្តត្រាំទៅខាងក្រោមនៃកំហែប្រជាការស្ថិស្ថិសិរីសាលក្រមឡើងវិញនៅ
ខ្លួនសារគ្នាកំណត់នៅយុទ្ធសាស្ត្រជាងនេះ ព្រះរាជក្រសួងការបរទេសសហរដ្ឋអាមេរិកពេលចារិយិត្តនេះ
វាអាមនវិញ "ប្រពេជប្រពិល" ពេក^{៨៦} ។ លិខិតនោះមិនបានធ្វើឡើងពីគោលបំណងជាកំណត់ពេលគឺ តើការទាមទារ
ឱ្យសិរីសាលក្រមមាត្រា ៦១ ប្រជាការស្ថិស្ថិសិរីបក្សាយសាលក្រមតាមមាត្រាលី នៃលក្ខណិក: ន.យ.អ ។ ជាង
នេះឡើង លិខិតនេះគ្មានសូលាភាពនៅព្រះមិនធ្វើជូនទៅគុណភាពដែលមែនប្រជាការស្ថិស្ថិសិរី ។ ទេះក្នុងករណី
ណាក់ដោយ អាជ្ញាយុកាល ១០ឆ្នាំសំរាប់ជាកំពង់ក្រសិរី ប្រពេជសំរាប់សុបក្សាយសាលក្រមនោះបាន
ហូសយុរិណាស់មកបើយ^{៨៧} ។

៤. ការប្រើប្រាស់នូវលម្អិតពេលវេលាដូចខ្លួនខ្ពស់របស់វា

ដោយបញ្ជីនកងកម្មចំនួនប្រជាប់អារីជាបស់ខ្លួន ដើម្បីរាយប្រហារនិងលួកលូយតាំងន្រោរិបារនោះថ្មីទី ១៩
ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៤^{៨៨} និងការងារបច្ចុប្បន្នដើម្បីប្រជាការនៅមាត្រាលេ(៤) នៃជម្លើនុញ្ញសហប្រជាតិ
ព្រះរដ្ឋជាសមាជិកមាន "ករណីយកចូលគារពទ្ធឌីជីសាលក្រមគុណភាពមានធន មាន បញ្ហាតិ ដោយឡើស រាយការ

^{៨៥} Alastair Lamb, *Asian Frontiers. Studies in a Continuing Problem* (1968) p.5; Nejib Jibril, "The Binding Dilemma: From Bakasi to Badme – Making State Comply with Territorial Decisions of the International Judicial Bodies, 19 American University International Law Review, (2004) p.680; Gary Scott and Craig Cane, "The ICJ and Compulsory Jurisdiction: The Case for Closing the Clause", 81 *American Journal of International Law*, (1987) 63-64; *Cambodia: general Survey*, National Intelligence Survey, NIS 43A GS (revised April 1972), 46.

^{៨៦} U.S. Department of State, International Boundary Study No. 40 (Revised), *Cambodia-Thailand Boundary* (23 November 1966), 2.

^{៨៧} Durward Sandifer, *Evidence before International tribunals* (1975), 455, also Advisory Opinion P.C.L. Series. B, No. 9 (1927), at 22.

^{៨៨} Generally, D. W. Bowett, "Res Judicata and the Limits of Rectification of Decisions by International Tribunal" 8 Pt.3 *African Journal of International Law and Comparative Law* (1996), 577-591; Kaiy Kaikobad, *Interpretation and Revision of International Boundary Decision*, Cambridge University Press (2007); Shabtai Rosenne, *Interpretation, Revision and Other Recourses from International Judgments and Awards*, Martinus Nijhoff Publishers (2007)

^{៨៩} លិខិតចុះថ្មីទី ១៨ កញ្ញា ២០០៤ នៃតំណែងអចិន្តូយ៉ែន្រប់ប្រទេសកម្ពុជាទៅការងារសហប្រជាតិសំរាប់ទៅប្រជាមក្សាយ
សម្បិតុខលេខ S/2008/470 ន. ២ ។ លិខិតនេះតំណែងអចិន្តូយ៉ែន្រប់ប្រទេសកម្ពុជាបុរាណថ្មី ២៨ កញ្ញា ២០០៤ ទៅការងារប្រជាមក្សាយ
សម្បិតុខលេខ S/2008/9179.៣-២ ។ លិខិតចុះថ្មីទី ១៨ កញ្ញា ២០០៤ នៃតំណែងអចិន្តូយ៉ែន្រប់ប្រទេសកម្ពុជាទៅការងារសហប្រជាតិ
សំរាប់ទៅប្រជាមក្សាយប្រជាមក្សាយសម្បិតុខលេខ S/2008/653 ។

នូវវត្ថុសិទ្ធិប្រជាជាតិសាលក្រែង^{៤០} ។ មាត្រាំ៤(១) នៃចុច្ចនុញ្ញសហ ប្រជាជាតិថែងចាំ "សមាជិកនិមួយា នឹងបារិបបាយជាប្រជាជាតិតាមសេចក្តីសំរាប់នឹងកុណាការយុទ្ធសាស្ត្រ អនុវត្តន៍ឡើងក្នុងរឿងកិណ្ឌមួយដែល នូវជាកាតិ"^{៤១} ។ មាត្រាំ៤(២) នៃចុច្ចនុញ្ញនេះថែងចាំ "បើការគិណមួយនេះ រឿងកិណ្ឌមួយបំពេញការត្រួតពិច្ច និងមានចំណោមខ្លួនស្របតាមសាលក្រែងដែលចេញដោយគុណាការនោះទេ កាតិម្មាយទ្វៀតអាចបិនពាក្យទៅ ប្រមូលក្រសួងឯុទ្ធសាស្ត្រដែលអាច បើសិនជាចាំបាច់ ធ្វើអនុសាសន៍ ប្រសំណងពិធានការដែលត្រូវចាត់ដើម្បីផល ភាពការ ដល់ការអនុវត្តសាលក្រែង^{៤២} ។ ដោយឡើស វានេងដោយចេញពាក្យពីការអនុវត្តតាមសាលក្រែងឡាយ នាមូលដ្ឋាន ប្រទេសថែបានលើសនិងលេចក្តីប្រជាធិបតេយ្យបំពេញត្រួតពិច្ច នេះ ហើយដែលនៃការឡើសនេះ គឺជាការរំលោភលើចុច្ចនុញ្ញសហប្រជាជាតិ^{៤៣} ។ កម្ពុជាមានឧបាទាស្រីឡើក្រុមប្រើក្រសួងឯុទ្ធសាស្ត្រដើម្បីស្ថិតិមានការដែលប្រព័ន្ធបាន

ដោយហេតុចាំ "ការការងារការបំដោយខុសច្បាប់នូវការមួយនៃទីកន្លែងនៃរដ្ឋមួយទ្វៀត ប្រការបោះពារកង ក្នុង ប្រជាប់អារុធន៍ឡើក្នុងរដ្ឋមួយទ្វៀតដោយគុណាការយល់ព្រមពីរដ្ឋនោះដងដែរ" លើសអត្ថភាពតិច^{៤៤} (Civil) Wrongful Act) កម្ពុជាក៏ទាមទារអីជ្រើសដុលចំណោមដើម្បីចិត្តនិងការខួចខាន់ដ្ឋែកសម្រារ៖ តាមរូបភាព និងសំណងទូទាត់ (compensation)^{៤៥} ។

៤. អនុស្សរណៈនៃការយោគយល់គ្នាត្រាំលេខ០០០ ស្តីពី ការពោះចង្វារព្រំដែន

^{៤០} Gabcikovo Nagymaros Project 1 ICJ Report (1997) para, 141-74; Kal Raustiala and Anne-Marie Slaughter, *International Law, International Relations and Compliance*, in *Handbook of International Relations* (Walter Carlsnae eds (2002), 538-9; Colter Paulson, "Compliance with Final Judgment of the International Court of Justice" 98 *American Journal of International Law* (July 2004), 436.

^{៤១} The Charter of United Nations, reprinted in D.J Harris, *Case and Materials on International Law*, Sweet & Maxwell (5th ed. 1998), 1064.

^{៤២} Id

^{៤៣} N. Singh, *The Role and record of the International Court of Justice*, (1989), 41; M. Bulterman, M. Kuijer, H. Schermers, *Compliance with Judgments of International Courts*, (1996), 26-27.

^{៤៤} I. Crawford, *The International Law Commission's Articles on State Responsibility: Introduction, Text and Commentary* (2002), 136. See generally M. Polti and G. Nesi (eds), *The International Criminal Court and the Crime of Aggression* (2004).

^{៤៥} *Crime of Aggression* (2004).

^{៤៦} Ibid, 211; see also Enrico Milano, "Territorial Disputes, Unlawful Territorial Situations and State responsibility," in *The Law and Practice of International Courts and Tribunals* (2004).

ឯការបែងចាយរដ្ឋាភិបាល

មាត្រាឌីទី១នៃសន្និសញ្ញាហេតុ១៩០៥ស្តីពីការកំណត់ត្រាំដែន (delimitation)^{៩៦} និងមាត្រាឌីពារ៉ាន់សន្និសញ្ញាអនេះស្តីពីការការហោះបង្កាលព្រំដែន (demarcation)^{៩៧}។ តាមពិតថ្នោះត្រាំដែនត្រូវបានកំណត់និងបានហោះបង្កាលរួចរាល់ ហើយ ត្រាន់តែបង្កាលវារបាយបន្ទិច^{៩៨}។

កិច្ចចរចាបែងដីជាស្រាយដែលមាននិងដីមីបង្កើតគណៈកម្មការចំនួនដីផ្ទះនៅត្រាំដែន^{៩៩} នៅដីណាត់ត្រាំ ១៩៤៨ កិច្ចចរចាប់រំលាយដោយសារការមិនធនកភាពត្រាតារីជំនះគណៈកម្មការចំនួនត្រូវបានប្រើ (terms of reference)^{៩០}។ យោងតាមប្រភពធ្លីវិការវិច បេតុផលនៃការរំលាយនោះមកពី :

"ប្រទេសថែមទូលាយការពាក្យថ្មី" សន្និសញ្ញានិងពិធីសារអមពាណា   "បុំន្តែមទូលាយការប្រើពាក្យ
"សន្និសញ្ញានិងឯកសារអមពាណា" ព្រោះពាក្យទាំងនេះមាននួយខ្ពស់ទូលាយពេកដែលការចំណេះដែនទី
(ឱ្យបានដឹងទូទៅ) ដែលខ្ពស់នោះក្នុងនោះដី និងកម្ពុជាឌីចិនប្រើពាក្យ   "ឯកសារអមពាណា" ...ការណ៍នេះ
ហើយនាំរោងស្ថែនដល់កិច្ច ព្រមព្រំងមុយ"^{៩១}។

^{៩៦} "ការកំណត់ត្រាំដែន...បាននួយចាត់កំចុះ—មិនមែនជាកំចុះនៅលើដីទេ បុំន្តែជាកំចុះនិយមនីយ/កុសលោកស្រីក្រដាសក្នុងនំនៅពាក្យបុជាដីដែនទី—នៅព្រំដែននៃប្រទេសមួយ" J. Trotter, "The Science of Frontier Delimitation", Royal Artillery Journal (1897), cited in D. Ruschworth, "Mapping in Support of Frontier Arbitration: Delimitation and Demarcation" *IBRU Boundary and Security Bulletin* (1997), 61

^{៩៧} "ទីធ្វើករណីរបស់ពេក James Nevin Hyde មេដារីរដ្ឋាធិបាលថ្មី" រាយការណ៍ ព.យ.អ. (សំអាង) ៩. ២៣២ "...ឯការបង្កាលព្រំដែនមាននួយថាគារបោះឆ្នោតដោយច្បាប់ដោយច្បាប់ដែលមួយស្រឡែទៅទៀត" Ruschworth ផ្តល់ការណ៍នេះត្រង់នៅលើយោង ៩៣។

^{៩៨} Victor Prescott, *Political Frontiers and Boundaries*, London: Allen & Unwin (1987), 236; H.J. Collier, D. Prescott, V. Prescott, *Frontiers of Asia and Southeast Asia*, Melbourne University press, (1977), 59

^{៩៩} Khien Theeravit, "Thai-Kampuchean Relations: Problems and prospects", 22(6) *Asian Survey*, (1982) 567.

^{១០០} Michael Leifer, "ប្រទេសកម្ពុជានិងប្រទេសជិតខាង". *Pacific Affairs*, Vol. 34(4) (1961-1962) 365-366 លិខិតចុះថ្ងៃទី ៨ ខែ មីនា ១៩៤៨ របស់ពីរាយអង់គ្លេសថ្មីនៃប្រទេសថ្មីការអគ្គិភ័យ (S/4126); លិខិតចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មីនា ១៩៤៨ របស់ពីរាយអង់គ្លេសថ្មីនៃប្រទេសកម្ពុជាថែកការអគ្គិភ័យ (S/4121); និង ពេកសារឯក តាម ត្រាំដែនខ្មែរ-កម្ពុជាបច្ចាប់សាធារណៈ, ឮវីស. (១៩៦១), ៩. ៦០។

^{១០១} ឈ្មោះរោក ទំនាក់ទំនងរវាងប្រទេសថ្មីកម្ពុជា, ចំណេះដីប្រព័ន្ធផ្លូវការបរទេស, បានកក, ប្រទេសថ្មី (១៩៤៨)។ នៅពេលដែនកម្ពុជាបាយលំចាន់ដាយខ្ពស់ប្រទេសថ្មី ដីមីអូសបន្ទាយការចរចាបានឱ្យដឹកនាំបាយកាលគឺឱ្យបុរិយុទ្ធផីខែ ឧសភា ១៩៦០ តើប៉ុណ្ណោះប្រទេសនេះនិងមិនជាប់រំណោះស្រាយបានប្រព័ន្ធផ្លូវការបរទេសថ្មីកម្ពុជាបច្ចាប់ស្របតាមការក្រោមមាត្រាឌីពារ៉ាន់សន្និសញ្ញាអនេះ។ Michael Leifer, "ប្រទេសកម្ពុជានិងប្រទេសជិតខាង". *Pacific Affairs*, Vol 34(4) (1961-1962), 366.

អ្នកណាតាមអ៊ីប្រភេទនីមួយៗ

កិច្ចចរចាថាប់ដើមពមកឡើតនៅឆ្នាំ១៩៩៧^{៩០៣} ។ នៅក្នុងខេកក្តាត់ ១៩៩៩ កិច្ចចរចានល់ប្រក ព្រះព័ន្ធឌ្ឋានចំណាត់ថាក្នុងការវាស់វិនិយោគរយៈពេល១០ឆ្នាំ និងការងារបោះបង្កាលព្រំដែលចាប់ផ្តើមពីឆ្នាំ ១៩៩៦ ត្រូវត្រូវយកមកប្រើដោយគណៈកម្មការចំរួចជាមួលដ្ឋានសំរាប់ការងារបោះបង្កាលព្រំដែន ។ កម្ពុជាទ្វាត់មាន ទំនើសទីដែលជាអុបសម្ព័ន្ធនៃអនុសញ្ញា១៩៩០និងសម្ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៩១និងការពាក់ព័ន្ធនឹងការអភិវឌ្ឍន៍សញ្ញា ទាំងពីរនេះទៅដែលត្រូវយកមកប្រើជាមួលដ្ឋាន^{៩០៤} ។

ការទទួលរបស់កម្ពុជាបានដោតជីយៗ នៅថ្ងៃទី ៩ មិថុនា ២០០០ អនុស្សារណ៍: នៃការយោតុយល់ត្រាង្មាយបានដឹងថារាយការនៃក្រសួងសំណងជាតិមានរូមមួយ ភាគីទាំងពីរពន្យល់គោលចំណងទៅអនុស្សារណ៍: នេះថា :

“អនុស្សារណ៍: នេះមានគោលដៅធ្វើការវាស់វិនិយោគរយៈបង្កាលព្រំដែនដីគោរករាយប្រចែនទាំងពីរដែលនឹងត្រូវធ្វើឡើងដើម្បីបង្កាលព្រំដែនអនុសញ្ញាពាណិក-សេវមឆ្នាំ១៩៩០និងសម្ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៩១៩៩០ និងពិធីសារអមសម្ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៩២ ទាំងពីរខាងលើនឹងដែនទីនាយករបស់គណៈកម្មការកំណត់ត្រាំដែនពាណិក-សេវម”^{៩០៥} ។

នៅថ្ងៃទី ១៩ មិថុនា ២០០០ អនុស្សារណ៍: ត្រូវបានចុះហត្ថលេខារាយប្រចែនទាំងពីរ^{៩០៦} ។ អនុស្សារណ៍: នេះជាកិច្ចប្រាយព្រំដែនមួយដើម្បីបង្កាលព្រំដែនរាយប្រចែនទាំងពីរ ។ ដោយទីរូបភាពនៃការវាស់វិនិយោគនៃការងារបោះបង្កាលព្រំដែនដែលត្រូវធ្វើឡើងត្រាង្មាយបានសម្រាប់ពាមសម្ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៩០ និងសម្ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៩១ មាត្រាំ១(ត)នូវក្រសួងជាត្រូវដើរណីកលើ :

“ដែនទីដែលជាបច្ចុប្បន្ននៃកិច្ចការងារបោះបង្កាលព្រំដែននៃគណៈកម្មការត្រាំដែនរាយតម្លៃធនិងសេវម...
ដែលបង្កើតឡើងក្រោមអនុសញ្ញា១៩៩០ និងសម្ព័ន្ធឆ្នាំ១៩៩១ រាយប្រចែនទាកំងឱងនឹងសេវម និងស្របតាម

- “ប្រាំដែន” ការសេតបាយកកបុំណុ ១៨ ឧសភា ១៩៩៧ ។
- បន្ទិកាក្រាររាយអ្នកទិន្នន័យមួយន.ខ. នៅ តីមបុំន. ឯធម្មីក្រារជាតិបាយទម្ងន់បន្ទុកកិច្ចការព្រំដែនរដ្ឋនៃប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ២០០២ និងអត្ថបទរបស់សារិតដេត មានការតាត់ “គូសខ្សែបន្ទាត់ឆ្លារយកៗ” ការសេតបាយកកបុំណុ ៨ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ ។
- “សម្រាប់ដែលបង្កើតឡើងសារពិមានរូមដើម្បីការងារបោះបង្កាលព្រំដែនគោល, ក្នុងពេញ, កម្ពុជា, ៧ មិថុនា ២០០០ ។
- “ម៉ោងកំណែខែ-កម្ពុជា” ការសេតបាយកកបុំណុ ១៨ មិថុនា ២០០០ ។ សេចក្តីដែលពិមានដោយក្រសួងការបរែបនៅក្នុងពិមានរបស់ក្រសួងពិមានរូមថ្ងៃទី ៧ មិថុនា ២០០០ ស្នើ “សហប្រព័ន្ធការកម្ពុជា-ថ្មីត្រូវព្រៃន” ។

ធ្វើប័ណ្ណរាជាណ

ឯកសារដែលមិនទាក់ទងនឹងការអនុវត្តអនុសញ្ញា ១៩០៤ និងសន្លឹសញ្ញា ១៩០៧ រាយក្រោមប្រធៃនបានកំណែន
៩០៦
សេវា^{១០៦}

ជាក់ស្នូល ពេលនោះថ្លែងទទួលយកពាក្យ (Terms of References) ដែលរួមមានការទទួល
យកពាក្យថា “ដែនទីនានា” (រួមមានខ្លួនឯង) នៅគណៈកម្មការចំនួនបានកំណែន-សេវា ។ អនុស្សារណៈនេះ
គឺជាកិច្ចប្រមូលព្រំដែនទីនានា^{១០៧} ។

តែតែឡើងនេះ ថ្លែងជានិយាយថា ខ្លួនឯងទទួលយកពាក្យដែលមានអំណោមការត្រួតពាក្យ^{១០៨} ។
មួយដំឡើង នៃការធោះប្រាំដែនទីនានា^{១០៩} ។

៩០. សេចក្តីស្និតិយ៍

ការណ៍ដែលសាលក្រុមហ៊ុនកំណត់សុពលភាពនៃខិត្តធម៌នេះហើយដែលតុលាការសំរែចចារណាទេ
ត្រេវិបារ នៅក្នុងអធិបត្រិកម្ពុជានោះគឺ តាមរយៈនិតិវិធីរឿងកិច្ចវិបារនេះហើយដែលព.យ.អបានកំណត់ជាតិ
ប្រជាធិបតេយ្យដែលត្រូវបានក្រោមព្រំដែនទីនានាដែលតំបន់ជូនិញប្រាកេនវារាយកម្ពុជានិងថ្មី ។ ថ្លែងទទួលយកលើកិច្ច
សំរែចរបស់ព.យ.អ ហើយខ្លួនត្រូវមានការត្រួតកិច្ចតាមច្បាប់អនុរាជកិច្ចនិងមិនបានកិច្ចតាមពេលនេះ
សាលក្រុមនេះ ។ កម្មសិទ្ធិកម្ពុជា និងព្រំដែនតំបន់នោះគឺជាអ្នកជំងឺនេះទេ ។ លើសនេះទៀត ប្រធៃនថែ តាមរយៈ
អនុស្សារណៈ២០០០ ទទួលបានការធោះបង្ហាញប្រាំដែនទីនានាដែលជាប្រព័ន្ធដែលមួយដំឡើងនេះ
អបសម្លែង ក្នុងបណ្តាញកសារនិងដែនទីនានា ។ អាកប្បកិរិយាទៅបច្ចុប្បន្នរាជដ្ឋានការគំរាយកំហែងដែល
អបសម្លែង

¹⁰⁶ អនុស្សារណៈនៃការយោតយែលក្នុងរាយការណាត់ក្នុងកិច្ចព្រំដែនទីនានាដែលបានការប្រើប្រាស់នៅក្នុងការរាយការណែនាំ
ិមការពាក្យដែនទីនានា (១៩ មិថុនា ២០០០) ៩, ២៧

¹⁰⁷ Generally, McNeil, “Memorandum of Understanding 88 (1994) American Journal of International Law D.J. Harris, *Case and Materials on International Law*, (1998) 771; Year Book of International Law Commission II (1966) 188; Jerry Z. Li, “The Legal Status of Three Sino-US Joint Communiqués” 5 Chinese Journal of International Law (2006) 617. “កិច្ចប្រព័ន្ធភាគពីរាយកម្ពុជានិងថ្មី ។ ហេ ហាបំបុន់ បើប្រធៃនថែគោរព អនុស្សារណៈ២០០០ការដោះស្រាយបញ្ហាប្រាំដែនទីនានាដីជីថាមអីទិនកកេ ។ ការដោះស្រាយសិទ្ធិការណ៍ ២ មិថុនា ២០០៩” ។

¹⁰⁸ លិខិតចុះថ្ងៃទី ១១ តុលា ២០០៨ នៃតំណែងអចិន្តក្រឹមប្រធៃនថែការងារប្រជាធិបតេយ្យ ស/2008/657. ។ លិខិតនេះជាការធ្វើយកសិទ្ធិលិខិតរបស់ប្រធៃនកម្ពុជាទុំថ្ងៃទី ១៥ តុលា ២០០៨ ទៅការងារប្រជាធិបតេយ្យ ស/2008/653.

អ្នកណាត់មាស់លើជ្រាគាយព្រះវិហារ?

ស្ថិភាពពិភពលោក ។ ប្រទេសកម្មជាតុរស់ស្អែងរកវិធានការសម្រេចបនិនទាយទារីយេអនុវត្តនាលក្រមនៅក្នុង
ជើងគិតព្រះវិហារស្របតាមមាត្រាអេឡិចត្រូនិក¹⁰⁹ នៃជម្លើនុញ្ញសហប្រជាធាតិ¹¹⁰ ។